

DAUGIABUČIŲ ATNAUJINIMO (MODERNIZAVIMO) VEIKLA LIETUVOJE: TRŪKUMŲ ANALIZĖ DĖL ATITIKTIES ES TAKSONOMIJOS REGLAMENTUI IR REKOMENDACIJOS

Šis memorandumas (toliau – **Memorandumas**) parengtas Lietuvos bankų asociacijos (toliau – **LBA**) užsakymu, siekiant identifikuoti neatitikimus tarp 2020 m. birželio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) 2020/852 dėl sistemos tvariam investavimui palengvinti sukūrimo, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2019/2088 (toliau – **Taksonomijos reglamentas**) ir jį lydinčiuose dokumentuose, nacionaliniuose teisės aktuose ir ES finansavimo šaltiniams taikomuose teisės aktuose nustatytų reikalavimų/kriterijų daugiabučių atnaujinimo (modernizavimo) veiklai.

Memorandume analizuojamas Lietuvos Respublikoje galiojantis daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) teisinis reguliavimas, įskaitant paramos sąlygas, ir šio reguliavimo atitiktis 2021 m. birželio 4 d. Komisijos deleguotojo reglamento (ES) 2021/2139 kuriuo Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2020/852 papildomas nustatant techninės analizės kriterijus, pagal kuriuos nustatoma, kokiomis sąlygomis ekonominė veikla laikoma svariai prisidedančia prie klimato kaitos švelninimo arba prisitaikymo prie jos ir ar ta ekonominė veikla nedaro reikšmingos žalos kitiems aplinkos tikslams (toliau – **Techninės analizės kriterijai**) I priedo 7.2 dalyje nurodytiems svaraus prisidėjimo prie klimato kaitos švelninimo ir principo „nedaryti reikšmingos žalos“ (toliau – **DNSH**) kriterijams.

Taip pat Memorandume pateikiame siūlymus ir rekomendacijas, ką reikėtų atlikti, siekiant užtikrinti daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) projektų įgyvendinimui teikiamų paskolų atitiktį Taksonomijos reglamentui, t. y. kokius papildomus veiksmus maksimaliai efektyviausiu būdu ir mažiausiais resursais turėtų/galėtų atlikti:

- a) finansų įstaigos pačios savarankiškai keisdamos/pildydamos savo vidinius dokumentus, nustatydamos savo vidinius procesus;
- b) atnaujinimo (modernizavimo) dalyviai (administratoriai, rangovai, subrangovai) keisdami/pildydami renovacijos projektų įgyvendinimo dokumentus, nustatydami reikiamus procesus.

Taip pat pateikiame išvalgas, kokie nacionalinių teisės aktų pakeitimai ateityje galėtų būti inicijuojami, su tikslu užtikrinti daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) projektų įgyvendinimui teikiamų paskolų atitiktį Taksonomijos reglamentui.

1. SANTRAUKA

Siekiant pagrįsti, jog daugiabučio atnaujinimas (modernizavimas) atitinka Techninės analizės kriterijus dėl svaraus prisidėjimo prie klimato kaitos švelninimo bei reikšmingos žalos nedarymo kitiems penkiems aplinkos tikslams, kredito gavėjai turi pateikti bankams,

teikiantiems kreditą daugiabučio atnaujinimui (modernizavimui), eilę dokumentų ir įrodymų, patvirtinančių atitiktį.

Dalis šių dokumentų kredito gavėjui bus ne nauji, t.y. kredito gavėjas vis tiek turės gauti atitinkamus dokumentus (ypač jei daugiabutis atnaujinamas su valstybės parama). Vis tik didžioji dalis dokumentų ir įrodymų yra specifiniai, t.y. jie būtini išimtinai tik siekiant pagrįsti, jog ekonominė veikla atitinka Techninės analizės kriterijus. Tai reiškia, kad atitinkamų dokumentų surinkimas reikalautų papildomų kredito gavėjo ir bankų, teikiančių finansavimą, pastangų, laiko, žinių, derybų su įvairiais subjektais (pvz., rangovais).

Apibendrintas dokumentų, reikalingų pagrįsti daugiabučio atnaujinimo (modernizavimo) atitiktį Techninės analizės kriterijams, sąrašas:

- a. *(Tik jei grindžiama tuo, kad pastatų renovacija atitinka kapitalinei renovacijai taikomus reikalavimus)* Statybos techninis darbo projektas, kuriame nurodyta, kad statybos darbų kaina sudaro daugiau kaip 25 procentus VĮ „Registru centras“ išrašė nurodytos pastato atkuriamosios vertės, neįskaitant žemės sklypo, ant kurio stovi pastatas, vertės.
- b. *(Tik jei grindžiama tuo, kad šiluminės energijos sąnaudos bus sumažintos 30 procentų)* Vizualinės apžiūros aktas prie kurio turi būti pridedama raiški fotofiksacijos medžiaga, parodanti esminius namo konstrukcijų ir inžinerinių sistemų defektus ir deformacijas, arba energijos vartojimo audito ataskaita, atlikta akredituoto nepriklausomo eksperto.
- c. Pastato (daugiabučio namo) energinio naudingumo sertifikatas, parengtas ir išduotas prieš atnaujinimo (modernizavimo) priemonių įgyvendinimą, įregistruotas Pastatų energinio naudingumo sertifikatų registre.
- d. Pastato energinio naudingumo sertifikatas, parengtas ir išduotas įgyvendinus atnaujinimo (modernizavimo) priemones (bet ne vėliau kaip po 3 metų nuo pastato atnaujinimo), įregistruotas Pastatų energinio naudingumo sertifikatų registre. Pastato energinio naudingumo sertifikatas turi patvirtinti, kad atnaujinus (modernizavus) pastatą, skaičiuojamosios šiluminės energijos sąnaudos sumažintos ne mažiau kaip 30 procentų, palyginti su šiomis sąnaudomis iki projekto įgyvendinimo (neįtraukiant pirminės energijos sąnaudų iš atsinaujinančių šaltinių).
- e. Patikimo su klimatu susijusios rizikos ir pažeidžiamumo vertinimo ataskaita.
- f. *(Tik jei Patikimo su klimatu susijusios rizikos ir pažeidžiamumo vertinimo ataskaitoje nustatyta, kad tam tikros klimato rizikos yra reikšmingos vykdomam projektui)* Pristatymo planas, kuriame numatyta, kad pristatymo sprendimai bus įgyvendinti ne ilgiau kaip per 5 metus.
- g. Pastato atnaujinimo (modernizavimo) projektas, kuriame turi būti nurodyta, ar bus keičiamos vandens sistemos (rankoms plauti skirti čiaupai, virtuvės čiaupai, dušai, klozetai, pisuarai).
- h. *(Tik jeigu vandens sistemos pagal projektą keičiamos)* Produktų sertifikatai, techninės specifikacijos arba produktų etiketės, patvirtinantys, kad įranga, įrenginiai atitinka šiuos reikalavimus: a) rankoms plauti skirtų čiaupų ir virtuvės čiaupų didžiausias vandens srautas yra 6 litrai/min.; (b) dušų didžiausias vandens srautas yra 8 litrai/min.; (c) klozetų, įskaitant komplektus, dubenis ir nuplaunamojo vandens bakus, didžiausias nuplaunamojo vandens tūris yra 6 litrai, o didžiausias vidutinis nuplaunamojo vandens tūris – 3,5 litro; (d) pisuaruose suvartojama ne daugiau kaip 2 litrai vienam dubeniui per valandą. Nuplaunamuosiuose pisuaruose suvartojama ne daugiau kaip 1 litras vienam dubeniui nuplaunamojo vandens per valandą.

- i. *(Tik jeigu vandens sistemos pagal projektą keičiamos, kaip alternatyva „h“ punktui)* Rangovo įsipareigojimas rangos sutartyje, jog bus užsakomi ir įrengiami tik „h“ punkte išvardintus reikalavimus atitinkančios vandens sistemos bei rangovo pasirašyta deklaracija (aktas), patvirtinanti, kad būtent tokios sistemos įrengtos.
- j. Statinio atnaujinimo (modernizavimo) projektas, kuriame numatyta, kad ne mažiau kaip 70 procentų (pagal svorį) statybvietėje susidariusių nepavojingų statybos ir griovimo atliekų (išskyrus Sprendimu 2000/532/EB nustatyto Europos atliekų sąrašo 17 05 04 kategorijoje apibrėžtas natūraliai susidarancias medžiagas) bus paruošiama naudoti pakartotinai, perdirbti ir kitaip panaudoti, įskaitant užpildymo operacijas, kai atliekos naudojamos kaip kitų medžiagų pakaitalas, laikantis atliekų hierarchijos ir ES statybos ir griovimo atliekų tvarkymo protokolo (bet neįskaičiuojant deginimo).
- k. Rangovo įsipareigojimas rangos sutartyje laikytis „j“ punkte nurodytų reikalavimų dėl atliekų tvarkymo.
- l. Rangovo raštiškas patvirtinimas, kad reikalavimai dėl atliekų tvarkymo, nurodyti rangos sutartyje, yra įvykdyti.
- m. Dokumentai, įrodantys, kad rangovas, pats arba per vežėją perdavė finansuojamame objekte susidariusias statybines atliekas atitinkamas atliekas apdorojančiai įmonei (sąskaita faktūra arba atliekų perdavimo–priėmimo aktas).
- n. *(Alternatyva „m“ punktui)* Statytojo (užsakovo) pažyma apie neapdorotų statybinių atliekų sunaudojimą statinio projekte numatytais būdais.
- o. Sutartis su projektuotoju, kurioje numatyta, kad pastato modernizavimas turi būti suprojektuotas remiantis ISO 20887 standartu arba kitais pastatų ardymo ar pritaikomumo vertinimo standartais, ir suprojektuotas taip, kad pastatas efektyviau naudotų išteklius, būtų pritaikomas, lankstus ir išmontuojamas, kad jį būtų galima pakartotinai panaudoti ir perdirbti.
- p. Statybos užbaigimo aktas arba statybos užbaigimo deklaracija.
- q. Nekilnojamojo turto registro išrašas, patvirtinantis, kad įregistruotas statybos užbaigimo aktas arba statybos užbaigimo deklaracija.
- r. Rangovo įsipareigojimas rangos sutartyje, kad:
  - i. vykdant atnaujinimą (modernizavimą) nebus naudojamos medžiagos, išvardintos Techninės analizės kriterijų I priedo C priedėlyje (reikalavimai, susiję su cheminių medžiagų naudojimu, žr. išsamius reikalavimus šio Memorandumo Priede Nr. 2).
  - ii. atliekant atnaujinimą (modernizavimą) bus naudojami sertifikuoti (paženklinti CE ženklu) statybos elementai ir medžiagos, su kuriais pastate esantys žmonės gali liestis, ir jie išskirs mažiau kaip 0,06 mg formaldehido vienam bandymų kameros oro m³, atliekant bandymą Reglamento (EB) Nr. 1907/2006 XVII priede nurodytomis sąlygomis, ir mažiau kaip 0,001 mg 1A ir 1B kategorijų kancerogeninių lakiųjų organinių junginių vienam bandymų kameros oro m³, atliekant bandymą pagal CEN/EN 16516 arba ISO 16000–3:2011 standartą arba taikant kitas lygiavertes standartizuotas bandymo sąlygas ir nustatymo metodus.
  - iii. rangovas įsipareigoja imtis priemonių, kuriomis mažinamas atliekant statybos ar techninės priežiūros darbus keliamas triukšmas ir

susidarantis dulkių bei išmetamųjų teršalų kiekis bei įvardinti būdai, kaip tai bus daroma.

- s. Rangovo raštiškas patvirtinimas, kad statyboje panaudoti elementai ir medžiagos atitinka „r“ punkte nurodytus reikalavimus.
- t. (*Papildomai prie „s“ punkto, tuo atveju, jeigu dalis medžiagų, reikalingų statybos darbams, įsigytos paties statytojo*) Statytojo patvirtinimas, kad statyboje panaudoti statybos elementai ir medžiagos atitinka „r“ punkte nurodytus reikalavimus.
- u. Rangovo pranešimas savivaldybei, kurioje vykdomas projektas, apie triukšmo šaltinių naudojimo vietą, planuojamą triukšmo lygį ir jo trukmę per parą, triukšmo mažinimo priemonės.

Tam, kad būtų sumažinta našta daugiabučių atnaujinimo (modernizavimo) proceso dalyviams bei finansų rinkos dalyviams, teikiantiems finansavimą tokiems projektams, siūlytina apsvastyti galimybę atlikti tam tikrus veiksmus valstybės mastu ir/arba keisti teisės aktus. Pažymėtina, kad dėl dalies teisės aktų keitimo, turi būti priimamas politinis sprendimas, ar norima atitinkamus reikalavimus nustatyti visiems daugiabučių atnaujinimo (modernizavimo) proceso dalyviams nepriklausomai nuo to, iš kokių lėšų modernizuojamas daugiabutis, ar tai turėtų būti taikoma tik tais atvejais, kai atnaujinimas (modernizavimas) vykdomas su valstybės parama. Mūsų vertinimu, daugeliu atveju subjektai turėtų būti suinteresuoti pasinaudoti valstybės parama, tad ir papildomų reikalavimų įgyvendinimas, siekiant atitikti Techninės analizės kriterijus, neturėtų sukelti itin didelės naštos. Vis tik, jei papildomi reikalavimai būtų numatyti absoliučiai visiems daugiabučių atnaujinimams (modernizavimams), gali būti, kad subjektai, kurie nepageidauja naudotis valstybės parama, būtų nepagrįstai apsunkinami papildomais reikalavimais, kurie dar labiau atgrasytų juos nuo daugiabučio atnaujinimo.

Apibendrintas svarstytinų valstybės mastu veiksmų ir teisės aktų pakeitimų sąrašas:

- A. Papildyti Investicijų plano rengimo tvarką, numatant, kad Investicijų plane turi būti punktas (pvz., naujas 10.14 punktas Investicijų plano rengimo tvarkoje), kuriame būtų nurodyta atnaujinimo (modernizavimo) priemonių kainos santykis (procentais) su daugiabučio verte (neįskaitant žemės sklypo, and kurio stovi daugiabutis, vertės).
- B. Svarstyti galimybę pakeisti Taisyklės (3.1 p.), numatant reikalavimą, kad „valstybės parama daugiabučiams namams atnaujinti (modernizuoti) teikiama <...> jeigu pagal numatytas įgyvendinti priemonės <...> bus pasiekta ne mažesnė kaip B pastato energinio naudingumo klasė ir skaičiuojamosios **pirminės** energijos sąnaudos iš **neatsinaujinančių šaltinių** įgyvendinus daugiabučio namo atnaujinimo (modernizavimo) projektą sumažinamos ne mažiau kaip **40** procentų, palyginti su skaičiuojamosiomis **pirminės** energijos sąnaudomis iš **neatsinaujinančių šaltinių** iki daugiabučio namo atnaujinimo (modernizavimo) projekto įgyvendinimo (taikoma daugiabučiams namams, kuriems pagal Lietuvos Respublikos statybos įstatymą nustatomi minimalūs privalomi pastatų energinio naudingumo reikalavimai)“. Tai reikštų, kad bet kuris daugiabučio namo, kuriam pagal Statybos įstatymą nustatomi minimalūs privalomi pastatų energinio naudingumo reikalavimai, atnaujinimas (modernizavimas) atitiks Techninės analizės kriterijų dėl pirminės energijos poreikio sumažėjimo bent 30 procentų. Tačiau turėtų būti įvertinta (tai yra politinio/ekonominio pobūdžio klausimas), ar tai neužkirstų kelio vykdyti įvairius atnaujinimo (modernizavimo) projektus, pavyzdžiui, paremtus atsinaujinančių šaltinių energijos naudojimu, ir ar taip nebūtų apribotas daugiabučių atnaujinimo (modernizavimo) skatinimas.

C. Svarstyti, kad Aplinkos ministerija atliktų visą Lietuvos teritoriją (pagal savivaldybes ar apskritis) apimančią Patikimą su klimatu susijusios rizikos ir pažeidžiamumo vertinimą daugiabučiams namams, laikantis Priede Nr. 1 prie šio Memorandumo pateiktos metodologijos (atitinkančios Techninės analizės kriterijuose nurodytą metodologiją). Jei minėto vertinimo metu būtų nustatyta, kad tam tikros klimato fizinės rizikos visose ar tam tikrose savivaldybėse, apskrityse ar konkrečiose vietovėse yra aktualios ir reikšmingos, Aplinkos ministerija taip pat galėtų parengti standartizuotus Prisitaikymo planus, kuriais galėtų remtis daugiabučių atnaujinimo (modernizavimo) proceso dalyviai, taip išvengdami papildomų išlaidų ir administracinės naštos.

2. SITUACIJOS APŽVALGA

2.1. Taksonomijos reglamentas ir Techninės analizės kriterijai

Vadovaujantis Taksonomijos reglamentu (3 str.), ekonominė veikla laikytina tvaria aplinkos atžvilgiu, kai:

- a) ekonomine veikla svariai prisidedama prie vieno ar daugiau Taksonomijos reglamente nustatytų aplinkos tikslų; ir
- b) ekonomine veikla nedaroma reikšmingos žalos (DNSH) nė vienam iš Taksonomijos reglamente nustatytų aplinkos tikslų; ir
- c) ekonominė veikla vykdoma laikantis procedūrų, kurias ekonominę veiklą vykdanči įmonė įdiegia siekdama užtikrinti, kad būtų laikomasi EBPO rekomendacijų daugiašalėms įmonėms ir JT verslo ir žmogaus teisių pagrindinių principų, įskaitant aštuoniose pagrindinėse konvencijose, nurodytose Tarptautinės darbo organizacijos Deklaracijoje dėl pagrindinių principų ir teisių darbe, ir Tarptautinėje žmogaus teisių chartijoje nustatytus principus ir teises, kaip apibrėžta Taksonomijos reglamento 18 straipsnyje (toliau – **Būtiniausias apsaugos priemonės**); ir
- d) ekonominė veikla atitinka Komisijos deleguotuosiuose reglamentuose¹ įtvirtintus techninės analizės kriterijus (toliau – **Techninės analizės kriterijai**).

Tam, kad ekonominė veikla „**Esamų pastatų renovacija**“ (Techninės analizės kriterijų I priedo 7.2 punktas) svariai prisidėtų prie **klimato kaitos švelninimo tikslo** ir būtų užtikrintas DNSH principo laikymasis dėl kitų Taksonomijoje nustatytų aplinkos tikslų, turi būti išpildyti šie esminiai reikalavimai:

- 1) renovacija turi atitikti kapitalinei renovacijai keliamus reikalavimus **arba, alternatyviai**, po renovacijos pirminės energijos poreikis turi sumažėti bent 30 procentų;
- 2) renovacija turi būti įvertinta siekiant nustatyti, kuri su klimatu susijusi fizinė rizika gali daryti neigiamą poveikį ekonominės veiklos rezultatams jos numatytosios trukmės laikotarpiu (įvertinimas dėl veiklos **prisitaikymo prie klimato kaitos**);

---

¹ 2021 m. birželio 4 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) 2021/2139 su vėlesniais pakeitimais atliktais Komisijos deleguotaisiais reglamentais (ES) 2022/1214 bei (ES) 2023/2485; 2023 m. birželio 27 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) 2023/2486.

- 3) turi būti užtikrintas **tausus vandens naudojimas**;
- 4) turi būti skatinamas **perėjimas prie žiedinės ekonomikos**;
- 5) turi būti užtikrinta **taršos prevencija ir kontrolė**.

2.2. Būtiniausios apsaugos priemonės

Būtiniausios apsaugos priemonės yra vienodos nepriklausomai nuo ekonominės veiklos ar sektoriaus. Dėl jų atlikta analizė atskirame dokumente.

2.3. Esminiai daugiabučių atnaujinimą (modernizavimą) Lietuvoje reglamentuojantys teisės aktai ir jų reikalavimai, susiję su klimato kaitos švelninimu bei DNSH.

Esminiai daugiabučių atnaujinimą (modernizavimą) Lietuvoje reglamentuojantys teisės aktai:

- Lietuvos Respublikos valstybės paramos daugiabučiams namams atnaujinti (modernizuoti) įstatymas (toliau – **VPDNAMĮ**);
- Daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugsėjo 23 d. nutarimu Nr. 1213;
- Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2024 m. spalio 16 d. įsakymas Nr. D1-339 „Dėl Valstybės paramos daugiabučiams namams atnaujinti (modernizuoti) teikimo ir daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) projektų įgyvendinimo priežiūros taisyklių patvirtinimo ir daugiabučio namo atnaujinimo (modernizavimo) projektui įgyvendinti skirto kaupiamojo įnašo ir (ar) kitų įmokų didžiausios mėnesinės įmokos nustatymo“ (toliau – **Taisyklės**);
- Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2022 m. liepos 25 d. įsakymas Nr. D1-239 „Dėl 2022–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos aplinkos apsaugos ir klimato kaitos valdymo plėtros programos pažangos priemonės Nr. 02-001-06-04-01 „Skatinti pastatų renovaciją“ įgyvendinimo“;
- Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2024 m. spalio 28 d. įsakymas Nr. D1-363 „Dėl Daugiabučio namo atnaujinimo (modernizavimo) investicijų plano rengimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (toliau – **Investicijų plano rengimo tvarka**);
- Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2015 m. balandžio 1 d. įsakymas Nr. D1-267 „Dėl Paraiškų atnaujinti (modernizuoti) daugiabučių namą teikimo, vertinimo ir atrankos tvarkos aprašo patvirtinimo“;
- Kvietimo teikti paraiškas atnaujinti (modernizuoti) daugiabučius namus sąlygų aprašas, patvirtintas 2024 m. spalio 29 d. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymu Nr. D1-366 (toliau – **Aprašas**).

Taisyklių 3.1 p. numato, kad „Valstybės parama daugiabučiams namams atnaujinti (modernizuoti) teikiama pagal Taisyklės daugiabučio namo butų ir kitų patalpų savininkams, įgyvendinantiems daugiabučio namo atnaujinimo (modernizavimo) projektą, jeigu <...>: pasiekiami C, B, A ar aukštesnė pastato energinio naudingumo klasė ir skaičiuojamosios šiluminės energijos sąnaudos įgyvendinus daugiabučio namo atnaujinimo (modernizavimo) projektą sumažinamos ne mažiau kaip 40 procentų, palyginti su skaičiuojamosiomis šiluminės energijos sąnaudomis iki daugiabučio namo atnaujinimo (modernizavimo) projekto įgyvendinimo (taikoma daugiabučiams namams, kuriems pagal Lietuvos Respublikos statybos įstatymą nustatomi minimalūs privalomi pastatų energinio naudingumo reikalavimai).“

Aprašo 7 p. numato minimalius reikalavimus ir rekomendacijos projektams:

„Daugiabučiams namams, kuriems pagal Statybos įstatymą nustatomi minimalūs privalomi pastatų energinio naudingumo reikalavimai: ne mažesnė kaip B pastato energinio naudingumo klasė ir skaičiuojamasis šiluminis energijos sąnaudas sumažinti ne mažiau kaip 40 procentų, palyginti su šiomis sąnaudomis iki atnaujinimo projekto įgyvendinimo.“

Kiti Lietuvos Respublikos teisės aktai, taikomi daugiabučių atnaujinimui (modernizavimui), nenumato Techninės analizės kriterijuose nurodytų reikalavimų, susijusių su klimato kaitos švelninimu bei DNSH. Tačiau dalis reikalavimų padengiama įgyvendinant bendruosius statybos procesą reglamentuojančius teisės aktus, kaip išsamiau paaiškiname toliau Memorandume.

Papildomai pažymime, kad peržiūrėjome ES lėšomis finansuojamų projektų sąlygas, nurodytas Lietuvos Respublikos aplinkos projektų valdymo agentūros (toliau – APVA) interneto svetainėje. Papildomų reikalavimų, kylančių iš APVA projektų sąlygų, susijusių su klimato kaitos švelninimu bei DNSH (t.y. patvirtinančių atitikimą Taksonomijai bankinio finansavimo tikslais) neidentifikavome.

3. SITUACIJOS ANALIZĖ

3.1. Dėl atitikimo kapitalinei renovacijai

Tam, kad ekonominė veikla „Esamų pastatų renovacija“ svariai prisidėtų prie klimato kaitos švelninimo tikslo ir būtų užtikrintas DNSH principo laikymasis dėl kitų Taksonomijoje nustatytų aplinkos tikslų, renovacija turi atitikti kapitalinei renovacijai keliamus reikalavimus arba, alternatyviai, po renovacijos pirminės energijos poreikis turi sumažėti bent 30 procentų.

Pagal Direktyvos 2010/31/ES 2 str. 10 p. kapitalinė renovacija – pastato renovacija, kai:

- a) visa pastato atitvarų arba techninių pastato sistemų renovacijos kaina sudaro daugiau kaip 25 procentų pastato vertės, neįskaitant žemės sklypo, ant kurio stovi pastatas, vertės; arba
- b) renovuojama daugiau nei 25 procentų pastato atitvarų ploto;

Valstybės narės pasirinktinai gali taikyti a arba b punktą.

Lietuvos Respublikos statybos įstatymo (toliau – **Statybos įstatymas**) 51 str. 1 d. 2 p. numato, kad minimalūs pastatų energinio naudingumo reikalavimai privalomi rekonstruojamiems, atnaujinamiems (modernizuojamiems) ar remontuojamiems pastatams (jų dalims), kai jų rekonstravimo, atnaujinimo (modernizavimo) ar remonto, kuriais atkuriamos ar pagerinamos pastato atitvarų ir (ar) inžinerinių sistemų fizinės ir energinės savybės, kaina sudaro daugiau kaip 25 procentus pastato vertės, neįskaitant žemės sklypo, ant kurio stovi pastatas, vertės.

Ši nuostata atitinka Direktyvoje 2010/31/ES nurodytą kapitalinės renovacijos sąvoką, nurodytą Direktyvos 2010/31/ES 2 str. 10 p. a) punkte. Taigi, pagal Lietuvos teisės aktus, ne kiekvienas daugiabučio atnaujinimas (modernizavimas) atitiks „kapitalinės renovacijos“ sąvoką pagal Direktyvą 2010/31/ES, tačiau daugiabučio atnaujinimas (modernizavimas) atitiks „kapitalinės renovacijos“ sąvoką tuo atveju, jei pagal statybos techninį darbo projektą, atnaujinimo (modernizavimo), kuriuo atkuriamos ar pagerinamos daugiabučio atitvarų ir (ar) inžinerinių sistemų fizinės ir energinės savybės, kaina sudarys daugiau kaip 25 procentus daugiabučio vertės, neįskaitant žemės sklypo, ant kurio stovi daugiabutis, vertės.

3.2. Dėl pirminės energijos poreikio sumažinimo bent 30 procentų

Vadovaujantis Aprašu, atnaujinus (modernizavus) daugiabutį namą, turi būti pasiekta ne mažesnė kaip B pastato energinio naudingumo klasė ir skaičiuojamosios šiluminės energijos sąnaudos turi būti sumažintos ne mažiau kaip 40 procentų, palyginti su šiomis sąnaudomis iki projekto įgyvendinimo.

Techninės analizės kriterijai reikalauja 30 procentų pirminės energijos poreikio sumažėjimo, siekiant svariai prisidėti prie klimato švelninimo tikslo, bei aiškiai nurodo, kad vertinant 30 procentų pirminės energijos poreikio sumažėjimą, turi būti neįtraukiamos pirminės energijos sąnaudos iš atsinaujinančių išteklių. Vadovaujantis Techninės analizės kriterijais, „pradinis pirminės energijos poreikis ir numatomas pagerėjimas grindžiami išsamia pastatų apžiūra, energijos vartojimo auditu, kurį atliko akredituotas nepriklausomas ekspertas, arba bet kuriuo kitu skaidriu ir proporcingu metodu, ir energinio naudingumo sertifikatu. 30 procentų pagerėjimą lemia faktinis pirminės energijos paklausos sumažėjimas (kai neatsižvelgiama į grynosios pirminės energijos poreikio sumažėjimą naudojant atsinaujinančiuosius energijos išteklius) ir jį galima pasiekti ne vėliau kaip per trejus metus taikant kelias priemones“.

Europos Komisijos pranešime C/2023/267 dėl tam tikrų deleguotojo akto dėl ES taksonomijos pagal klimato srities tikslus, kuriuo nustatomi ekonominės veiklos, kuria svariai prisidedama prie klimato kaitos švelninimo arba prisitaikymo prie jos ir nedaroma reikšminga žala kitiems aplinkos tikslams, techninės analizės kriterijai, tam tikrų teisinių nuostatų aiškinimo ir įgyvendinimo (toliau – **Taksonomijos DUK**) nurodoma, kad „pirminės energijos poreikio sumažėjimas turi būti patvirtinamas energinio naudingumo sertifikatu ir turėtų būti apskaičiuojamas remiantis pagal Pastatų energinio naudingumo direktyvos nuostatas taikytina metodika. <...> [į grynosios pirminės energijos poreikio sumažėjimą dėl atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimo neatsižvelgiama, bet] energijos išteklių gerinimas siekiant naudoti atsinaujinančiųjų išteklių energiją gali būti įtraukiamas į 7.6 skirsnio veiklą „Atsinaujinančiųjų išteklių energijos technologijų įrengimas, techninė priežiūra ir remontas“.

Taigi, viena vertus, Lietuvos Respublikoje galiojantis reguliavimas numato netgi aukštesnį, nei Techniniai analizės kriterijai, energijos poreikio sumažėjimo reikalavimą (40 procentų, o ne 30 procentų). Kita vertus, Lietuvos Respublikos teisės aktuose atskirai nėra išskiriamas reikalavimas, skaičiuojant pirminės energijos poreikio sumažėjimą, neįtraukti pirminės energijos sąnaudų iš atsinaujinančių išteklių.

Taip pat pažymime, kad Pastato energinio naudingumo sertifikato (toliau – **EPC**) forma, patvirtinta Statybos techniniame reglamente STR 2.01.02:2016 „Pastatų energinio naudingumo projektavimas ir sertifikavimas“ (2016 m. lapkričio 11 d. LR aplinkos ministro įsakymas Nr. D1-754) (10 priedas) (toliau – **STR 2.01.02:2016 „Pastatų energinio naudingumo projektavimas ir sertifikavimas“**), reikalauja nurodyti:

- Norminės pirminės energijos sąnaudas (kWh/(m²·metai)),
- Skaičiuojamąsias pirminės energijos sąnaudas (kWh/(m²·metai)),
- Skaičiuojamosios neatsinaujinančios pirminės energijos sąnaudos (kWh/(m²·metai)) (EPC 2 lapas),
- Skaičiuojamosios atsinaujinančios pirminės energijos sąnaudos (kWh/(m²·metai)) (EPC 2 lapas).

Atnaujinimo (modernizavimo) proceso dalyviai energijos sumažėjimo skaičiavimams turėtų vadovautis eilute „Skaičiuojamosios neatsinaujinančios pirminės energijos sąnaudos“, o ne kokia nors kita eilute, kad būtų užtikrinta, jog į skaičiavimus nebus įtraukta atsinaujinanti energija.

3.2.1. Veiksmai, kuriuos gali atlikti finansų įstaigos pačios savarankiškai keisdamos/pildydamos savo vidinius dokumentus, nustatydamos savo vidinius procesus.

(a) *Atitikimas kapitalinei renovacijai*

Siekiant turėti įrodymus, kad pastatų renovacija atitinka kapitalinei renovacijai taikomus reikalavimus, bankai savo vidinėse tvarkose turi numatyti, kad banko klientas privalo pateikti:

- EPC, patvirtinantį minimalius pastatų energinio naudingumo reikalavimus, išduotą po pastato kapitalinės renovacijos, įregistruotą Pastatų energinio naudingumo sertifikatų registre² ir
- Statybos techninį darbo projektą, kuriame nurodyta, kad statybos darbų kaina sudaro daugiau kaip 25 procentus daugiabučio vertės (t.y. VĮ „Registru centras“ išrašė nurodyta atkuriamoji vertė), neįskaitant žemės sklypo, ant kurio stovi daugiabutis, vertės.

(b) *Energijos poreikio sumažėjimas bent 30 procentų*

Visų pirma, tam, kad galėtų apskaičiuoti energijos poreikio sumažėjimą, bankai savo vidinėse tvarkose turi numatyti, kad banko klientas privalo pateikti:

- Vizualinės apžiūros aktą, prie kurio turi būti pridėdama raiški fotofiksacijos medžiaga, parodanti esminius namo konstrukcijų ir inžinerinių sistemų defektus ir deformacijas. Alternatyva vizualinės apžiūros aktui pagal Techninės analizės kriterijus yra energijos vartojimo audito ataskaita, atlikta akredituoto nepriklausomo eksperto. Taigi, kredito gavėjas privalo pateikti vizualinės apžiūros aktą arba energijos vartojimo audito ataskaitą **ir**
- Galiojantį EPC, parengtą ir išduotą prieš atnaujinimo (modernizavimo) priemonių įgyvendinimą, įregistruotą Pastatų energinio naudingumo sertifikatų registre **ir**
- EPC, parengtą ir išduotą įgyvendinus atnaujinimo (modernizavimo) priemones (**bet ne vėliau kaip po 3 metų**), įregistruotą Pastatų energinio naudingumo sertifikatų registre.

Pažymėtina, kad yra būtini tiek vizualinės apžiūros aktas arba energijos vartojimo audito ataskaita, tiek EPC prieš ir po renovaciją, kadangi Techninės analizės kriterijuose yra nurodyta, kad pradinis pirminės energijos poreikis ir numatomas pagerėjimas grindžiami išsamia pastatų

---

² Pastato energinio naudingumo sertifikatas turi patvirtinti tokius minimalius energinio naudingumo reikalavimus:

1. Pastatai, kuriems leidimas modernizuoti pastatą (jo dalį) ar rašytinis įgalioto valstybės tarnautojo pritarimas statinio projektui išduotas iki 2014 m. sausio 1 d., kai statybą leidžiantys dokumentai neprivalomi, – statybos darbai pradėti iki 2014 m. sausio 1 d., energinio naudingumo klasė turi būti ne žemesnė kaip D;

2. Pastatai, kuriems leidimas modernizuoti pastatą (jo dalį) ar rašytinis įgalioto valstybės tarnautojo pritarimas statinio projektui išduotas po 2014 m. sausio 1 d., kai statybą leidžiantys dokumentai neprivalomi, – statybos darbai pradėti po 2014 m. sausio 1 d., energinio naudingumo klasė turi būti ne žemesnė kaip C, bet ne žemesnė negu pastato energinio naudingumo klasė iki modernizavimo;

3. Pastatai, kuriems leidimas atnaujinti (modernizuoti) pastatą (jo dalį) išduotas nuo 2024 m. sausio 1 d., kai statybą leidžiantys dokumentai neprivalomi, – statybos darbai pradėti nuo 2024 m. sausio 1 d. ir finansuojama Lietuvos Respublikos ir (ar) Europos Sąjungos biudžeto lėšomis, energinio naudingumo klasė turi būti ne žemesnė kaip B, išskyrus atvejus, kai pasirašytoje Valstybės paramos daugiabučiams namams atnaujinti (modernizuoti) teikimo sutartyje numatyta C energinio naudingumo klasė.

Kitais negu išvardintais atvejais, atliekant pastato remontą, kuriuo atliekamas pastatų atitvarų ar jų dalių apšiltinimas, fasado elementų (langų, durų) pakeitimas, keičiamų pastato atitvarų (jų dalių) šiluminės savybės turi atitikti reikalavimus, keliamus C energinio naudingumo klasės pastatų atitvaroms (jų dalims).

apžiūra, energijos vartojimo auditu, kurį atliko akredituotas nepriklausomas ekspertas, arba bet kuriuo kitu skaidriu ir proporcingu metodu, ir patvirtinti energinio naudingumo sertifikatu. Taigi tiek apžiūros dokumentas/energijos audito ataskaita, tiek EPC yra privalomi dokumentai. Atkreiptinas dėmesys, kad Taksonomijos DUK (133 klausimas) analizuojama situacija, kuomet nėra išduotas EPC arba jis negali būti išduotas – tuomet pradinis pirminės energijos poreikis ir numatomas pagerėjimas gali būti grindžiami išsamia pastato apžiūra, energijos vartojimo auditu, kurį atliko akredituotas nepriklausomas ekspertas, arba bet kuriuo kitu skaidriu ir proporcingu metodu. Tačiau nei Techninės analizės kriterijai, nei Taksonomijos DUK nenumato, kad tai atvejais, kai EPC yra išduotas, nebereikia vizualinės apžiūros ar energinio naudingumo audito.

Be to, kadangi šiuo metu Lietuvoje pagal teisės aktus vertinant pirminės energijos poreikio sumažėjimą atskirai nėra privalomai išskiriamos pirminės energijos sąnaudos iš atsinaujinančių išteklių daugiabučių atnaujinimo (modernizavimo) atveju, papildomai finansų įstaigos, siekdamos, kad daugiabučio atnaujinimo (modernizavimo) finansavimas atitiktų Taksonomiją, turėtų numatyti reikalavimą savo vidinėse tvarkose, reglamentuojančiose daugiabučių atnaujinimo (modernizavimo) finansavimą, jog vertinant 30 procentų pirminės energijos poreikio sumažėjimą (iš EPC prieš modernizaciją ir EPC po modernizavimo, turi būti neįtraukiamos pirminės energijos sąnaudos iš atsinaujinančių išteklių. Tai yra, finansų įstaigos darbuotojas, skaičiuojantis pirminės energijos poreikio sumažėjimą, privalo vadovautis ne EPC eilute dėl skaičiuojamųjų pirminės energijos sąnaudų, bet į eilutę „Skaičiuojamosios neatsinaujinančios pirminės energijos sąnaudos“, t.y. į energijos poreikio sumažėjimo skaičiavimus neįtraukti pirminės energijos sąnaudų iš atsinaujinančių išteklių.

3.2.2. Veiksmai, kuriuos gali atlikti atnaujinimo (modernizavimo) dalyviai (administratoriai, rangovai, subrangovai) keisdami/pildydami atnaujinimo (modernizavimo) projektų įgyvendinimo dokumentus, nustatydami reikiamus procesus.

Kadangi pagal STR 2.01.02:2016 „Pastatų energinio naudingumo projektavimas ir sertifikavimas“, patvirtinto 2016 m. lapkričio 11 d. LR aplinkos ministro įsakymu Nr. D1-754 (69.1.10. p. bei 10 priedas) EPC formoje yra reikalavimas nurodyti EPC antrame lape atskiras eilutes dėl atsinaujinančios bei neatsinaujinančios energijos sąnaudų, tai papildomi dokumentai iš atnaujinimo (modernizavimo) dalyviai nėra privalomi, tačiau rengdami daugiabučių atnaujinimo (modernizavimo) projektus (ir jei jie siekia, kad projektai atitiktų Taksonomiją), atnaujinimo (modernizavimo) dalyviai turėtų įtraukti pirminės energijos sąnaudas **tik** iš neatsinaujinančių išteklių, kai skaičiuoja planuojamą energijos sąnaudų sumažėjimą.

Be to, jei to reikalauja finansų įstaiga, finansuojanti projektą, jie turi pateikti patvirtinimą iš statytojo, kad pastate, kuris yra atnaujinamas (modernizuojamas), nėra įdiegtos inžinerinės sistemos, kuriomis užtikrinamas iš atsinaujinančių energijos šaltinių gaunamos energijos naudojimas. Paaiškiname, kad toks patvirtinimas nėra privalomas, tačiau tai galėtų būti palengvinimas bankams (jeigu pastate nėra įdiegtos atsinaujinančios energijos sistemos, finansų įstaigai nebereikia daugiau gilintis į atskiras EPC eilutes ir tikrinti, kad energijos sumažėjimas susidarytų tik iš neatsinaujinančių šaltinių).

3.2.3. Pasiūlymai dėl teisės aktų keitimo

Analizavome galimybę teisės aktuose numatyti reikalavimą, kad daugiabučių atnaujinimas (modernizavimas) pagal VPDNAMĮ visas atvejais atitiktų „kapitalinės renovacijos“ apibrėžimą Taksonomijos atitikties tikslais. Darome išvadą, jog tokie teisės aktų pakeitimai nebūtų galimi ir realiai įgyvendinami. Paaiškiname, kad Statybos įstatymo 2 str. 38 d. yra numatyta sąvoka

„Pastato atnaujinimas (modernizavimas)“, kuri apibrėžiama kaip statybos darbai, kuriais atkuriamos ar pagerinamos pastato ir (ar) jo inžinerinių sistemų fizinės ir energinės savybės ir (ar) kuriais užtikrinamas iš atsinaujinančių energijos šaltinių gaunamos energijos naudojimas. Tačiau šioje sąvokoje statybos darbų kaina nėra siejama su 25 procentais pastato vertės. Taigi, gali būti vykdomas pastato atnaujinimas (modernizavimas), tačiau darbų kaina būti mažesnė nei 25 procentai pastato vertės. Jeigu būtų įvestas reikalavimas, kad visais atvejais atnaujinant (modernizuojant) pastatą, darbų kaina būtų daugiau kaip 25 proc. pastato vertės – tai reikštų kad, pavyzdžiui, nebūtų galima pakeisti tik laiptinės langų daugiabutyje (nors tai yra priemonė, kuria būtų pagerinamos pastato fizinės savybės). Darytina išvada, kad reikalavimas visais atvejais atnaujinant (modernizuojant) daugiabutį būtų neproporcingas ir užkirstų kelią mažesnės apimties atnaujinimo (modernizavimo) darbams (nors ir neatitinkantiems Taksonomijos).

Tačiau, siekiant finansų rinkos dalyviams palengvinti Techninės analizės kriterijų tikrinimą, svarstyti galimybę **papildyti Investicijų plano rengimą tvarką**, numatant, kad Investicijų plane turi būti punktas (pvz., naujas 10.14 punktas Investicijų plano rengimo tvarkoje), kuriame būtų nurodyta atnaujinimo (modernizavimo) priemonių kainos santykis (procentais) su daugiabučio verte (neįskaitant žemės sklypo, ant kurio stovi daugiabutis, vertės). Tokiu būdu, bent jau daugiabučiams kurie atnaujinami (modernizuojami) su valstybės parama (o tokių turėtų būti didžioji dalis), finansų rinkos dalyviai galėtų lengvai patikrinti, ar tenkinamas „kapitalinės renovacijos“ kriterijus pagal Techninės analizės kriterijus (t.y. jei santykis bus daugiau kaip 25 procentai, finansų rinkos dalyviai žinos, kad tenkinamas reikalavimas dėl kapitalinės renovacijos).

Taip pat analizavome galimybę pakeisti Taisyklės (3.1 p.), numatant reikalavimą, kad „valstybės parama daugiabučiams namams atnaujinti (modernizuoti) teikiama <...> jeigu pagal numatytas įgyvendinti priemonės <...> bus pasiekta ne mažesnė kaip B pastato energinio naudingumo klasė ir skaičiuojamosios **pirminės** energijos sąnaudos iš **neatsinaujinančių šaltinių** įgyvendinus daugiabučio namo atnaujinimo (modernizavimo) projektą sumažinamos ne mažiau kaip **40** procentų, palyginti su skaičiuojamosiomis **pirminės** energijos sąnaudomis iš **neatsinaujinančių šaltinių** iki daugiabučio namo atnaujinimo (modernizavimo) projekto įgyvendinimo (taikoma daugiabučiams namams, kuriems pagal Lietuvos Respublikos statybos įstatymą nustatomi minimalūs privalomi pastatų energinio naudingumo reikalavimai)“. Viena vertus, tai reikštų, kad bet kuris daugiabučio namo, kuriam pagal Statybos įstatymą nustatomi minimalūs privalomi pastatų energinio naudingumo reikalavimai, atnaujinimas (modernizavimas) atitiks Techninės analizės kriterijų dėl pirminės energijos poreikio sumažėjimo bent 30 procentų. Kita vertus, turėtų būti įvertinta (tai yra politinio/ekonominio pobūdžio klausimas), ar tai neužkirstų kelio vykdyti atnaujinimo įvairius (modernizavimo) projektus, pavyzdžiui, paremtus atsinaujinančių šaltinių energijos naudojimu, ir ar taip nebūtų apribotas daugiabučių atnaujinimo (modernizavimo) skatinimas.

3.3. Dėl prisitaikymo prie klimato kaitos

Vadovaujantis Techninės analizės kriterijais, tam, kad ekonominė veikla „Esamų pastatų renovacija“ atitiktų DNSH kriterijų „Prisitaikymas prie klimato kaitos“, veikla turi būti įvertinta siekiant nustatyti, kuri su klimatu susijusi fizinė rizika iš I priedo A priedėlio II skirsnio išvardytų rūšių gali daryti neigiamą poveikį ekonominės veiklos rezultatams jos numatytosios trukmės laikotarpiu. Taip pat, jeigu nustatyta, kad tam tikra su klimatu susijusi fizinė rizika gali daryti neigiamą poveikį ekonominės veiklos rezultatams jos numatytosios trukmės laikotarpiu, turi būti įdiegti prisitaikymo sprendimai, kurie nedaro neigiamo poveikio prisitaikymo prie klimato kaitos pastangoms ar kitų žmonių, gamtos, kultūros paveldo, turto ir kitos ekonominės veiklos atsparumo su klimatu susijusiai fizinei rizikai lygiui, dera su vietos, sektorių, regionų

ar nacionalinėmis prisitaikymo prie klimato kaitos strategijomis ir planais ir jų atveju numatoma galimybė diegti gamtos procesais pagrįstus sprendimus arba yra kuo didesniu mastu naudojama mėlynoji ar žaliaji infrastruktūra.

Lietuvos Respublikoje galiojantys daugiabučių namų atnaujinimą (modernizavimą) reglamentuojantys teisės aktai nenumato reikalavimo atlikti patikimą su klimatu susijusios rizikos ir pažeidžiamumo vertinimą (kaip jis apibrėžtas Techninės analizės kriterijuose). Atitinkamų reikalavimų nėra nei teisės aktuose, reglamentuojančiuose pastatų atnaujinimą (modernizavimą) nei kituose teisės aktuose, reglamentuojančiuose statybą, nei ES finansavimo šaltiniams taikomuose teisės aktuose (be to, net jeigu įstaigos, atsakingos už ES finansavimo administravimą, laikytų, kad tam tikri DNSH kriterijai neturi būti vertinami arba yra išpildyti ES paramos skyrimo tikslais, tai nereiškia, kad bankai automatiškai gali remtis tokiu vertinimu siekiant pagrįsti, jog banko finansuojamas projektas atitinka Taksonomijos kriterijus)³.

Pažymime, kad Statybos techninis reglamentas STR 2.01.12:2024 „Statybų klimatologija“ (toliau – STR „Statybų klimatologija“) nustato klimato parametrų statistines charakteristikas, būtinas teritorijoms planuoti, statiniams projektuoti ir statyti. Vadovaujantis minėtu reglamentu, klimatinę informaciją sudaro saulės spinduliuotė, oro temperatūra, absoliutusias oro drėgnis, savitoji entalpija, vėjas, krituliai, sniego danga, apledėjimas (apšalas), dirvožemio temperatūra, korozinis atmosferos agresyvumas ir kiti atmosferos reiškiniai. Bet kokiu atveju, STR „Statybų klimatologija“ pateikiami klimatiniai parametrai nepilnai atitinka Techninės analizės kriterijų I priedo A priedėlyje išvardintą su klimatu susijusios rizikos klasifikavimą (pvz., STR „Statybų klimatologija“ visiškai nevertina potvynio, gamtos gaisro, smegduobės ir kt. rizikų). Be to, STR „Statybų klimatologija“ iš esmės neatsižvelgia į klimato rizikų klasifikavimą į nuolatines ir ūmias bei neatsižvelgiama į numatomos veiklos trukmę (kai investicijų laikotarpis / kredito terminas yra 10 metų ir ilgiau).

3.3.1. Veiksmai, kuriuos gali atlikti finansų įstaigos pačios savarankiškai keisdamos/pildydamos savo vidinius dokumentus, nustatydamos savo vidinius procesus.

Kadangi šiuo metu Lietuvoje galiojantys teisės aktai nenumato reikalavimo daugiabučių atnaujinimo (modernizavimo) atveju atlikti Patikimą su klimatu susijusios rizikos ir pažeidžiamumo vertinimą, tai finansų įstaigos, siekdamos, kad daugiabučio atnaujinimo (modernizavimo) finansavimas atitiktų Taksonomiją, turėtų:

1. Numatyti reikalavimą finansų įstaigų vidinėse tvarkose, reglamentuojančiuose daugiabučių atnaujinimo (modernizavimo) finansavimą, jog kredito gavėjas turi pateikti **Patikimą su klimatu susijusios rizikos ir pažeidžiamumo vertinimą** ir pateikti Patikimo su klimatu susijusios rizikos ir pažeidžiamumo vertinimo ataskaitą. Šis vertinimas turėtų būti atliktas iki kredito išdavimo. Techninės analizės kriterijai nenustato, kas turi atlikti Patikimo su klimatu susijusios rizikos ir pažeidžiamumo vertinimą (nėra specifinių reikalavimų rengiančiam subjektui). Todėl tokį vertinimą gali

---

³ Pavyzdžiui, Daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) projektų reikšmingos žalos nedarymo horizontaliajam principui vertinimo reikalavimų aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūros direktoriaus 2023 m. gruodžio 14 d. įsakymu Nr. T1-454, nurodo, kad DNSH dėl prisitaikymo prie klimato kaitos įrodo pastato energinio naudingumo sertifikatas, išduotas prieš daugiabučio namo atnaujinimo (modernizavimo) priemonių įgyvendinimą ir po daugiabučio namo atnaujinimo (modernizavimo), kuriame nurodoma pastato energinė klasė ir skaičiuojamosios šiluminės energijos sąnaudos įgyvendinus atnaujinimo projektą; statybos užbaigimo aktas ir apžiūros vietoje patikros pažyma. Tačiau toks pagrindimas, mūsų profesiniu vertinimu, neatitinka Techninės analizės kriterijų reikalavimų, todėl nėra pakankamas bankams siekiant pagrįsti finansavimo atitikimą Taksonomijai.

atlikti pats kredito gavėjas savo lėšomis ir/arba užsakyti tokią ataskaitą iš trečiųjų asmenų. Jokių specifinių kvalifikacinių reikalavimų subjektams, teikiantiems tokią ataskaitą, nėra. Darytina išvada, kad toks vertinimas gali būti atliktas atskirai arba pateiktas, pavyzdžiui, kaip techninio projekto dalis. Mūsų nuomone, nėra tikslinga reikalauti, kad vertinimas būtų pateiktas kokiame nors specifiniame dokumente, nes tai apsunkintų kredito gavėjo galimybes gauti tokį vertinimą. Pavyzdžiui, jei kredito gavėjas turi techninį projektą be atitinkamo vertinimo, tai galėtų užsakyti vertinimą atskirai iš tvarumo konsultantų. Taip pat pažymime, kad siekiant atitikties Taksonomijai, reikalinga būtent Patikimo su klimatu susijusios rizikos ir pažeidžiamumo vertinimo ataskaita (neužtenka, pavyzdžiui, patvirtinimo kredito sutartyje, kad vertinimas buvo atliktas ir kad pastatas atnaujinamas atsižvelgiant į tokio vertinimo reikalavimus.

Vis tik, jei būtų Lietuvos mastu atliktas Patikimas su klimatu susijusios rizikos ir pažeidžiamumo vertinimas (kaip siūloma toliau), tai tokio valstybės mastu atlikto vertinimo ataskaita galėtų būti tinkamas dokumentas, prilyginamas kredito gavėjo užsakytai ataskaitai.

2. Jeigu Patikimo su klimatu susijusios rizikos ir pažeidžiamumo vertinimo ataskaitoje nustatyta, kad tam tikros klimato rizikos yra reikšmingos vykdomam projektui – papildomai turi būti pateiktas prisitaikymo sprendimų įgyvendinimui skirtas prisitaikymo planas (toliau – **Prisitaikymo planas**), kuriame numatyta, kokie prisitaikymo sprendimai bus įgyvendinti per 5 metus. Analogiškai kaip ir Patikimo su klimatu susijusios rizikos ir pažeidžiamumo vertinimo ataskaitai, Prisitaikymo planui Techninės analizės kriterijai nenumato jokių reikalavimų tokio plano rengėjo kvalifikacijai ar plano pateikimo formai. Tad taikytini tie patys komentarai, kaip dėl ataskaitos.
3. Reikalavimai Patikimo su klimatu susijusios rizikos ir pažeidžiamumo vertinimo bei Prisitaikymo plano turiniui pateikti **Priede Nr. 1** prie šio Memorandumo.

3.3.2. Veiksmai, kuriuos gali atlikti atnaujinimo (modernizavimo) dalyviai (administratoriai, rangovai, subrangovai) keisdami / pildydami atnaujinimo (modernizavimo) projektų įgyvendinimo dokumentus, nustatydami reikiamus procesus.

Veiksmai, kuriuos gali atlikti atnaujinimo (modernizavimo) dalyviai, yra tokie patys, kaip aprašytieji 3.3.1 punkte aukščiau.

3.3.3. Pasiūlymai dėl teisės aktų keitimo

Analizavome galimybę teisės aktuose numatyti reikalavimą, kad visais atvejais, kai vykdomas daugiabučių atnaujinimas (modernizavimas), būtų privaloma prieš tai atlikti Patikimą su klimatu susijusios rizikos ir pažeidžiamumo vertinimą, o nustačius rizikas – įgyvendinti pritaikymo sprendimus. Darome išvadą, jog tokie teisės aktų pakeitimai nebūtų galimi ir realiai įgyvendinami. Kaip paaiškinta Memorandumo 3.2.3 punkte, Lietuvos teisės aktuose pastato atnaujinimo (modernizavimo) sąvoka apima įvairaus pobūdžio darbus, nebūtinai tik tuos, kai darbų kaina viršija 25 procentus pastato vertės. Tad privalomas reikalavimas visais atvejais daryti Patikimą su klimatu susijusios rizikos ir pažeidžiamumo vertinimą itin apsunkintų galimybę vykdyti net nedidelius pastato atnaujinimus.

Kaip alternatyvus sprendimas, svarstytina, kad Aplinkos ministerija atliktų visą Lietuvos teritoriją (pagal savivaldybes ar apskritis) apimančią Patikimą su klimatu susijusios rizikos ir

pažeidžiamumo vertinimą daugiabučiams namams, laikantis Priede Nr. 1 prie šio Memorandumo pateiktos metodologijos (atitinkančios Techninės analizės kriterijuose nurodytą metodologiją). Tuo atveju, jei tokio visą Lietuvą apimančio vertinimo metu būtų nustatyta, kad visos ar tam tikros klimato fizinės rizikos nėra aktualios ir/ar nėra reikšmingos (t.y. nereikia papildomų prisitaikymo prie klimato kaitos sprendimų) – šiuo vertinimu galėtų remtis visi daugiabučių atnaujinimo (modernizavimo) proceso dalyviai (įskaitant, bet neapsiribojant, bankus), daugiabučių namų savininkams būtų paprasčiau organizuoti atnaujinimo (modernizavimo) procesą, nereikėtų papildomų veiksmų ir papildomų išlaidų užsakinėjant Patikimą su klimatu susijusios rizikos ir pažeidžiamumo vertinimą, tokiu būdu būtų sumažinta su renovacija susijusi administracinė našta. Jei minėto vertinimo metu būtų nustatyta, kad tam tikros klimato fizinės rizikos visose ar tam tikrose savivaldybėse, apskrityse ar konkrečiose vietovėse yra aktualios ir reikšmingos, Aplinkos ministerija taip pat galėtų parengti standartizuotus Prisitaikymo planus, kuriais galėtų remtis daugiabučių atnaujinimo (modernizavimo) proceso dalyviai, taip išvengdami papildomų išlaidų ir administracinės naštos.

3.4. Dėl tausaus vandens naudojimo

Vadovaujantis Techninės analizės kriterijais, tam, kad ekonominė veikla „Esamų pastatų renovacija“ atitiktų DNSH kriterijų „Tausus vandens naudojimas“, pagal Taksonomijos reglamento I priedo E priedėlyje nustatytas technines specifikacijas Sąjungos gaminių duomenų lapuose, pastatų sertifikatuose arba esamų gaminių etiketėse patvirtinamas nurodytas toliau išvardytų vandens sistemų, jei jos įrengtos atliekant renovacijos darbus, išskyrus gyvenamojo pastato vieneto renovacijos darbus, vandens suvartojimas turi atitikti šiuos kriterijus:

- (a) rankoms plauti skirtų čiaupų ir virtuvės čiaupų didžiausias vandens srautas yra 6 litrai/min.;
- (b) dušų didžiausias vandens srautas yra 8 litrai/min.;
- (c) klozetų, įskaitant komplektus, dubenis ir nuplaunamojo vandens bakus, didžiausias nuplaunamojo vandens tūris yra 6 litrai, o didžiausias vidutinis nuplaunamojo vandens tūris – 3,5 litro;
- (d) pisuaruose suvartojama ne daugiau kaip 2 litrai vienam dubeniui per valandą. Nuplaunamuosiuose pisuaruose suvartojama ne daugiau kaip 1 litras vienam dubeniui nuplaunamojo vandens per valandą.

Atkreiptinas dėmesys, kad Taksonomijos DUK paaiškinta, jog išimtis dėl gyvenamojo pastato renovacijos darbų taikoma tik vienbučių gyvenamųjų namų ar pavienių butų atnaujinimo (modernizavimo) atveju, tačiau netaikoma daugiabučiams, kuriuos vysto vienas „ekonominės veiklos operatorius“⁴. Mūsų profesiniu vertinimu, viso daugiabučio atnaujinimas, organizuojamas administratoriaus ar bendrijos, po išimtimi nepatenka.

Šiuo metu Lietuvoje galiojantys teisės aktai nenumato aukščiau nurodytų reikalavimų, susijusių su tausiu vandens vartojimu, daugiabučių atnaujinimo (modernizavimo) atveju.

---

⁴ Gyvenamųjų pastatų vienetai – tai individualūs namai arba butai daugiabučiuose pastatuose. <...> Tačiau vieno ekonominės veiklos vykdytojo vykdomiems daugelio individualių namų ar daugiabučių plėtros projektams reikšmingos žalos tausiam vandens ir jūrų išteklių naudojimui ir apsaugai nedarymo kriterijai yra taikomi. Todėl bendroji išimtis gyvenamiesiems pastatams kriterijuose nenumatyta.

3.4.1. Veiksmai, kuriuos gali atlikti finansų įstaigos pačios savarankiškai keisdamos/pildydamos savo vidinius dokumentus, nustatydamos savo vidinius procesus.

Kadangi šiuo metu Lietuvoje galiojantys teisės aktai nenumato reikalavimų, susijusių su tausiu vandens vartojimu, daugiabučių atnaujinimo (modernizavimo) atveju, finansų įstaigos, siekdamos, kad daugiabučio atnaujinimo (modernizavimo) finansavimas atitiktų Taksonomijos kriterijus, turėtų numatyti reikalavimą savo vidinėse tvarkose, reglamentuojančiose daugiabučių atnaujinimo (modernizavimo) finansavimą, jog reikalavimai dėl tausaus vandens naudojimo yra privalomi tais atvejais, kai daugiabučio atnaujinimo (modernizavimo) atveju yra keičiamos vandens sistemos (rankoms plauti skirti čiaupai, virtuvės čiaupai, dušai, klozetai, pisuarai).

Pažymime, jog tai, kad iš ES lėšų įprastai nėra skiriama parama rankoms plauti skirtų čiaupų, virtuvės čiaupų, dušų, klozetų, pisuarų keitimui, automatiškai nereiškia, kad tokie darbai negali būti numatyti projekte. Tad, jei tokie darbai projekte numatyti, ir jei finansų įstaiga tokius darbus finansuoja, tai norėdama užtikrinti atitiktį Taksonomijai, finansų įstaiga privalo įsitikinti, kad laikomasi DNSH kriterijų dėl tausaus vandens naudojimo.

Todėl bankai savo vidaus tvarkose galėtų nurodyti, jog turi būti pateiktas pastato atnaujinimo (modernizavimo) projektas, kuriame turi būti nurodyta, ar bus keičiamos vandens sistemos (rankoms plauti skirti čiaupai, virtuvės čiaupai, dušai, klozetai, pisuarai), ir:

- Jeigu vandens sistemos pagal projektą nekeičiamos, papildomų dokumentų nereikia.
- Jeigu vandens sistemos pagal projektą keičiamos, papildomai turi būti pateikti produktų sertifikatai, techninės specifikacijos arba produktų etiketės, patvirtinantys, kad įranga, įrenginiai atitinka nurodytus reikalavimus.

Alternatyva produktų sertifikatų, techninės specifikacijų arba produktų etikečių teikimui – rangovo įsipareigojimas rangos sutartyje, jog bus užsakomos ir įrengiamos **tik** aukščiau išvardintus reikalavimus atitinkančios vandens sistemos bei rangovo deklaracija (aktas), patvirtinantis, kad būtent tokios sistemos įrengtos.

3.4.2. Veiksmai, kuriuos gali atlikti atnaujinimo (modernizavimo) dalyviai (administratoriai, rangovai, subrangovai) keisdami/pildydami atnaujinimo (modernizavimo) projektų įgyvendinimo dokumentus, nustatydami reikiamus procesus

- Apsibrėžti, ar pagal daugiabučio atnaujinimo (modernizavimo) projektą bus keičiamos vandens sistemos, t.y. rankoms plauti skirti čiaupai, virtuvės čiaupai, dušai, klozetai, pisuarai.
- Tais atvejais, kai pastato atnaujinimo (modernizavimo) atveju yra keičiamos vandens sistemos (rankoms plauti skirti čiaupai, virtuvės čiaupai, dušai, klozetai, pisuarai), siekiant atitikti Taksonomijos reglamento reikalavimus, turėti ir išsaugoti produktų sertifikatus, technines specifikacijas arba produktų etiketes, patvirtinančias, kad įranga, įrenginiai atitinka nurodytus reikalavimus.
- Be to, sutartyje su rangovu turėtų būti įtvirtinti aukščiau numatyti reikalavimai dėl tausaus vandens naudojimo bei pateikta rangovo deklaracija (aktas), patvirtinanti, kad būtent tokios sistemos įrengtos.

3.4.3. Pasiūlymai dėl teisės aktų keitimo

Kadangi vandens sistemų, minimų Techninės analizės kriterijuose (rankoms plauti skirti čiaupai, virtuvės čiaupai, dušai, klozetai, pisuarai) atnaujinimas įprastai nėra planuojamas kaip daugiabučių modernizavimo projekto dalis Lietuvoje (ir tokių sistemų atnaujinimui pagal šiuo metu galiojančias priemones nėra teikiama valstybės parama) – tai teisės aktų keitimas nesiūlomas. Praktikoje, mūsų vertinimu, šis klausimas gali būti efektyviai sprendžiamas finansų įstaigai gavus daugiabučio atnaujinimo (modernizavimo) projektą, kaip paminėta skyrelyje aukščiau. Jei pagal projektą nebus keičiamos vandens sistemos, t.y. rankoms plauti skirti čiaupai, virtuvės čiaupai, dušai, klozetai, pisuarai, tai papildoma analizė dėl šio kriterijaus atitikties nereikalinga.

Vis tik atkreipiame dėmesį, jog tuo atveju, jei ateityje būtų numatytos tokios paramos priemonės, kurios leidžia (remia) ir vandens sistemų keitimą daugiabutyje, tai tam, kad toks daugiabučio (įskaitant vandens sistemų) atnaujinimas (modernizavimas) atitiktų Taksonomiją, būtina, jog rankoms plauti skirti čiaupai, virtuvės čiaupai, dušai, klozetai, pisuarai atitiktų Techninės analizės kriterijus. Reikalauti, kad kiekvieną kartą atnaujinant (modernizuojant) daugiabutį būtų keičiamos vandens sistemos, nebūtų proporcinga.

Tačiau jei būtų svarstomas Memorandumo 3.6.4 punkte teikiamas siūlymas dėl „taksonominės renovacijos“ tipo įvedimo, tai „taksonominės renovacijos“ atveju reikėtų numatyti reikalavimą, kad tuo atveju, jeigu daugiabučiame name atliekant modernizavimo (atnaujinimo) darbus keičiamos vandens sistemos (rankoms plauti skirti čiaupai, virtuvės čiaupai, dušai, klozetai, pisuarai), pagal Taksonomijos reglamento priedo E priedėlyje nustatytas technines specifikacijas Sąjungos gaminių duomenų lapuose, pastatų sertifikatuose arba esamų gaminių etiketėse patvirtinamas nurodytas toliau išvardytų vandens sistemų, vandens suvartojimas turi atitikti šiuos kriterijus:

- (a) rankoms plauti skirtų čiaupų ir virtuvės čiaupų didžiausias vandens srautas yra 6 litrai/min.;
- (b) dušų didžiausias vandens srautas yra 8 litrai/min.;
- (c) klozetų, įskaitant komplektus, dubenis ir nuplaunamojo vandens bakus, didžiausias nuplaunamojo vandens tūris yra 6 litrai, o didžiausias vidutinis nuplaunamojo vandens tūris – 3,5 litro;
- (d) pisuaruose suvartojama ne daugiau kaip 2 litrai vienam dubeniui per valandą. Nuplaunamuosiuose pisuaruose suvartojama ne daugiau kaip 1 litras vienam dubeniui nuplaunamojo vandens per valandą.

3.5. **Dėl perėjimo prie žiedinės ekonomikos**

Tam, kad ekonominė veikla „Esamų pastatų renovacija“ (Techninės analizės kriterijų I priedo 7.2 punktas) svariai prisidėtų prie klimato kaitos švelninimo tikslo ir būtų užtikrintas DNSH principo laikymasis dėl kitų Taksonomijos reglamente nustatytų aplinkos tikslų, turi būti turi būti skatinamas perėjimas prie žiedinės ekonomikos, t.y.:

1) ne mažiau kaip 70 procentų (pagal svorį) statybvietyje susidariusių nepavojingų statybos ir griovimo atliekų (išskyrus Sprendimu 2000/532/EB nustatyto Europos atliekų sąrašo 17 05 04 kategorijoje apibrėžtas natūraliai susidarancias medžiagas) paruošiama naudoti pakartotinai, perdirbti ir kitaip panaudoti, įskaitant užpildymo operacijas, kai atliekos naudojamos kaip kitų medžiagų pakaitalas, laikantis atliekų hierarchijos ir ES statybos ir griovimo atliekų tvarkymo protokolo.

2) Veiklos vykdytojai riboja atliekų susidarymą procesuose, susijusiuose su statyba ir griovimu, vadovaudamiesi ES statybos ir griovimo atliekų tvarkymo protokolu ir atsižvelgdami į geriausius prieinamus gamybos būdus bei griaudami selektyviai, kad būtų galima pašalinti ir saugiai tvarkyti pavojingąsias medžiagas, taip pat palengvinti pakartotinį naudojimą ir aukštos kokybės perdirbimą selektyviai šalinant medžiagas ir naudojant turimas statybos ir griovimo atliekų rūšiavimo sistemas.

3) Pastatų projektavimas ir statybos metodai padeda užtikrinti žiedžiškumą ir, remiantis ISO 20887 standartu arba kitais pastatų ardymo ar pritaikomumo vertinimo standartais, parodyti, kaip jie suprojektuoti taip, kad pastatai efektyviau naudotų išteklius, būtų pritaikomi, lankstūs ir išmontuojami, kad juos būtų galima pakartotinai panaudoti ir perdirbti.

Pažymėtina, kad atliekų pagrindų direktyvoje 2008/98/EB nurodytas 70 procentų tikslas yra keliamas valstybei, jo pasiekimo stebėseną vykdo Aplinkos apsaugos agentūra, vadovaudamasi Vieningoje gaminių, pakuočių ir atliekų apskaitos informacinėje sistemoje (toliau – **GPAIS**) vedama statybinių atliekų apskaita. Lietuvos Respublikoje galiojantys teisės aktai nenumato išvardintų reikalavimų konkrečioms statytojams dėl ne mažiau kaip 70 procentų (pagal svorį) statybvietėje susidariusių nepavojingų statybos ir griovimo perdirbimo.

Remiantis Statybos įstatymo 4 straipsnio 1 dalimi, statinys (jo dalis) turi būti suprojektuotas ir pastatytas taip, kad per ekonomiškai pagrįstą statinio naudojimo trukmę pagal jo naudojimo paskirtį atitiktų Reglamente (ES) Nr. 305/2011 nustatytus esminius statinių reikalavimus. Projektuojant turi būti laikomasi Reglamente (ES) Nr. 305/2011 numatyto 7 esminio statinių reikalavimo „Tvarus gamtos išteklių naudojimas“: statiniai turi būti projektuojami, statomi ir griaujami taip, kad būtų tvariai naudojami gamtiniai ištekliai ir ypač užtikrinamas: a) statinių, jų medžiagų ir dalių pakartotinis naudojimas arba perdirbimas po nugriovimo; b) statinių ilgaamžiškumas; c) statiniams skirtų aplinkai nežalingų žaliavų ir antrinių žaliavų naudojimas.

Atkreipiame dėmesį, kad pagal Taksonomijos DUK:

- Taikomuose reikšmingos žalos perėjimui prie žiedinės ekonomikos nedarymo kriterijuose nustatyta, kad ne mažiau kaip 70 procentų naujų pastatų ir kapitalinės renovacijos statybvietėse susidarančių nepavojingų statybos ir griovimo atliekų turi būti paruošiama naudoti pakartotinai, perdirbti ir kitaip panaudoti, įskaitant užpildymo operacijas, kai atliekos naudojamos kaip kitų medžiagų pakaitalas. Pagal techninės analizės kriterijus reikalaujama, kad statybvietėse susidarančių statybos ir griovimo atliekų paruošimui naudoti pakartotinai, perdirbti ir kitaip panaudoti **būtų taikoma konkreti ribinė vertė. Tai reiškia, kad ši ribinė vertė turi būti pasiekta vykdant kiekvieną konkretų projektą ir ji negali būti laikoma pasiekta vien dėl to, kad laikomasi nacionalinės teisės aktuose nustatytų atitinkamų ribinių verčių** (t. y. perkeliant Atliekų pagrindų direktyvą į nacionalinę teisę).
- Pagal Taksonomijos reglamento 17 straipsnio 1 dalies d punktą ekonominė veikla, dėl kurios labai padidėja atliekų susidarymo, deginimo ar šalinimo mastas, išskyrus neperdirbamų pavojingų atliekų deginimą, turėtų būti laikoma darančia reikšmingą žalą žiedinei ekonomikai, todėl **energijai gauti (deginimui) paruoštų medžiagų negalima įtraukti į 70 procentų** statybvietėje susidariusių nepavojingų statybos ir griovimo atliekų, kurios pagal galiojantį reikalavimą turi būti paruošiamos naudoti pakartotinai, perdirbti ir kitaip panaudoti.

3.5.1. Veiksmai, kuriuos gali atlikti finansų įstaigos pačios savarankiškai keisdamos/pildydamos savo vidinius dokumentus, nustatydamos savo vidinius procesus.

Siūlytume finansų įstaigoms, siekiant, kad daugiabučio atnaujinimo (modernizavimo) finansavimas atitiktų Taksonomijos kriterijus, numatyti reikalavimą savo vidinėse tvarkose, reglamentuojančiose daugiabučių atnaujinimo (modernizavimo) finansavimą, jog kredito gavėjas turi pateikti:

- Statinio atnaujinimo (modernizavimo) techninį darbo projektą, kuriame numatyta, kad ne mažiau kaip 70 procentų (pagal svorį) statybvietėje susidariusių nepavojingų statybos ir griovimo atliekų (išskyrus Sprendimu 2000/532/EB nustatyto Europos atliekų sąrašo 17 05 04 kategorijoje apibrėžtas natūraliai susidarantis medžiagas) paruošiama naudoti pakartotinai, perdirbti ir kitaip panaudoti, įskaitant užpildymo operacijas, kai atliekos naudojamos kaip kitų medžiagų pakaitalas, laikantis atliekų hierarchijos ir ES statybos ir griovimo atliekų tvarkymo protokolo (**bet neįskaičiuojant deginimo**) ir
- Sutartį su rangovu, kurioje būtų numatyti aukščiau nurodyti reikalavimai dėl atliekų tvarkymo ir įsipareigojimas riboti atliekų susidarymą procesuose, susijusiuose su daugiabučio atnaujinimo (modernizavimo) projekto vykdymu, vadovaudamasis ES statybos ir griovimo atliekų tvarkymo protokolu ir atsižvelgdamas į geriausias prieinamas gamybos būdus bei griaudamas(jei reikia) selektyviai, kad būtų galima pašalinti ir saugiai tvarkyti pavojingąsias medžiagas, taip pat palengvinti pakartotinį naudojimą ir aukštos kokybės perdirbimą selektyviai šalinant medžiagas ir naudojant turimas statybos ir griovimo atliekų rūšiavimo sistemas, **ir**
- Dokumentus, įrodančius, kad rangovas, pats arba per vežėją perdavė finansuojamame objekte susidariusias statybines atliekas atitinkamas atliekas apdorojančiai įmonei (sąskaita faktūra arba atliekų perdavimo–priėmimo aktas), kuriuose turi būti nurodomos perduotų atliekų rūšys, atliekų kodas ir svoris, atliekų perdavimo data, ant dokumentų turi būti žyma, kad atliekas priėmė atliekas apdorojančios įmonės atsakingas asmuo, **arba** rangovo pažymą apie neapdorotų statybinių atliekų sunaudojimą statinio projekte numatytais būdais.
- Sutartį su projektuotoju, kurioje turi būti numatyta, kad daugiabučio atnaujinimas (modernizavimas) turi būti suprojektuotas remiantis ISO 20887 standartu arba kitais pastatų ardymo ar pritaikomumo vertinimo standartais, ir suprojektuotas taip, kad daugiabutis efektyviau naudotų išteklius, o daugiabučio atnaujinimo (modernizavimo) sprendimai būtų pritaikomi, lankstūs ir išmontuojami, kad juos būtų galima pakartotinai panaudoti ir perdirbti.

Šie pasiūlymai atlieptų visus tris perėjimo prie žiedinės ekonomikos reikalavimus, numatytus Techninės analizės kriterijuose.

3.5.2. Veiksmai, kuriuos gali atlikti atnaujinimo (modernizavimo) dalyviai (administratoriai, rangovai, subrangovai) keisdami / pildydami atnaujinimo (modernizavimo) projektų įgyvendinimo dokumentus, nustatydami reikiamus procesus.

Siekiant atitikti Taksonomijos reglamento reikalavimus:

1. Sutartyje su rangovu turėtų būti įtvirtinti žemiau nurodyti reikalavimai dėl atliekų tvarkymo:

1) Rangovas įsipareigoja ne mažiau kaip 70 procentų (pagal svorį) statybvietėje susidariusių nepavojingų statybos ir griovimo atliekų (išskyrus Sprendimu 2000/532/EB nustatyto Europos atliekų sąrašo 17 05 04 kategorijoje apibrėžtas natūraliai susidarančias medžiagas) paruošti naudoti pakartotinai, perdirbti ir kitaip panaudoti, įskaitant užpildymo operacijas, kai atliekos naudojamos kaip kitų medžiagų pakaitalas, laikantis atliekų hierarchijos ir ES statybos ir griovimo atliekų tvarkymo protokolo (tačiau neįskaitant deginimo, kaip nurodyta Taksonomijos DUK, žr. 2.5 punktą aukščiau, t.y. **rangovas turi įsipareigoti, jog perduos atliekas pats arba per vežėją tik tokiam atliekų tvarkytojui, kuris paruoš atliekas naudoti pakartotinai, perdirbti ir kitaip panaudoti**. Be to, aiškumo dėlei rekomenduojama, jog rangovas atliekų tvarkytoją įpareigotų nenaudoti R1 (iš esmės naudojimas kurui arba kitais būdais energijai gauti), D10 (deginimas sausumoje) ir D11 (deginimas jūroje) veiklų pagal GPAIS nurodytą klasifikaciją⁵, kadangi šios veiklos nelaikytinos pakartotiniu atliekų panaudojimu;

2) Rangovas įsipareigoja riboti atliekų susidarymą procesuose, susijusiuose su daugiabučio atnaujinimo (modernizavimo) projekto vykdymu, vadovaudamasis ES statybos ir griovimo atliekų tvarkymo protokolu ir atsižvelgdamas į geriausius prieinamus gamybos būdus bei griaudamas (jei reikia) selektyviai, kad būtų galima pašalinti ir saugiai tvarkyti pavojingąsias medžiagas, taip pat palengvinti pakartotinį naudojimą ir aukštos kokybės perdirbimą selektyviai šalinant medžiagas ir naudojant turimas statybos ir griovimo atliekų rūšiavimo sistemas.

Papildomai turėtų būti parengtas ir projektą finansuojančiai finansų įstaigai pateiktas rangovo raštiškas patvirtinimas, kad šie reikalavimai įvykdyti.

2. Statinio atnaujinimo (modernizavimo) projekte turėtų būti numatyta, kad ne mažiau kaip 70 procentų (pagal svorį) statybvietėje susidariusių nepavojingų statybos ir griovimo atliekų (išskyrus Sprendimu 2000/532/EB nustatyto Europos atliekų sąrašo 17 05 04 kategorijoje apibrėžtas natūraliai susidarančias medžiagas) paruošiama naudoti pakartotinai, perdirbti ir kitaip panaudoti, įskaitant užpildymo operacijas, kai atliekos naudojamos kaip kitų medžiagų pakaitalas, laikantis atliekų hierarchijos ir ES statybos ir griovimo atliekų tvarkymo protokolo (tačiau neįskaitant deginimo).

3. Sutartyje su projektuotoju, turi būti numatyta, kad daugiabučio atnaujinimas (modernizavimas) turi būti suprojektuotas remiantis ISO 20887 standartu arba kitais pastatų ardymo ar pritaikomumo vertinimo standartais, ir suprojektuotas taip, kad daugiabutis efektyviau naudotų išteklius, o daugiabučio atnaujinimo (modernizavimo) sprendimai būtų pritaikomi, lankstūs ir išmontuojami, kad juos būtų galima pakartotinai panaudoti ir perdirbti.

Šie pasiūlymai atlieptų visus tris perėjimo prie žiedinės ekonomikos reikalavimus, numatytus Techninės analizės kriterijuose.

Atkreipiame dėmesį į praktikoje galinčią kilti problematiką:

- Taksonomijos DUK numato, kad bendras valstybei keliamas tikslas, kad ne mažiau kaip 70 procentų naujų pastatų ir kapitalinės renovacijos statybvietėse susidarančių nepavojingų statybos ir griovimo atliekų turi būti paruošiama naudoti pakartotinai, perdirbti ir kitaip panaudoti, **yra nepakankamas Taksonomijos atitikties tikslais, t.y. 70 procentų turi būti pasiekta vykdant kiekvieną konkretų projektą**.
- Pažymėtina, kad rangovas praktikoje neturi jokios įtakos tam, kaip atliekas perdirbanti įmonė faktiškai elgiasi su atliekomis, kurias rangovai pristato perdirbimui. Tai yra, rangovas niekaip negali užtikrinti, kad 70 procentų **konkrečios statybvietės** atliekų bus

⁵ <https://www.gpais.eu/atvr-viesa-paieska>

perdirbta, nes galbūt, pavyzdžiui, ir kai kurių statybviečių bus perdirbama 50 ar 60 procentų, iš kitų – 80 ar 90 procentų, išlaikant bendrą 70 procentų tikslą.

- Vis tik, mūsų profesiniu vertinimu, nebūtų pagrįsta iš rangovo reikalauti to, ko rangovas negali kontroliuoti ar daryti įtaką. Taigi, neturėtų būti reikalaujama, kad rangovas **faktiškai užtikrintų**, kad 70 procentų konkrečios statybvietės atliekų būtų perdirbta. Pakanka, kad rangovas įsipareigoja 70 procentų konkrečios statybvietės atliekų perduoti perdirbimui (išskyrus deginimą).

3.5.3. Pasiūlymai dėl teisės aktų keitimo

Analizavome galimybę teisės aktuose numatyti reikalavimą, kad visais atvejais, kai vykdomas daugiabučių atnaujinimas (modernizavimas), būtų privaloma ne mažiau kaip 70 procentų (pagal svorį) statybvietėje susidariusių nepavojingų statybos ir griovimo atliekų paruošti naudoti pakartotinai, perdirbti ir kitaip panaudoti, įskaitant užpildymo operacijas, kai atliekos naudojamos kaip kitų medžiagų pakaitalas, laikantis atliekų hierarchijos ir ES statybos ir griovimo atliekų tvarkymo protokolo (bet neįskaičiuojant deginimo). Darome išvadą, jog tokie teisės aktų pakeitimai nebūtų galimi ir realiai įgyvendinami. Kaip paaiškinta Memorandumo 3.2.3 punkte, Lietuvos teisės aktuose pastato atnaujinimo (modernizavimo) sąvoka apima įvairaus pobūdžio darbus, nebūtinai tik tuos, kai darbų kaina viršija 25 procentus pastato vertės. Tad privalomas reikalavimas visais atvejais paruošti 70 proc. atliekų perdirbti itin apsunkintų galimybę vykdyti net nedidelius pastato atnaujinimus.

Todėl teisės aktų pakeitimų būtent šiam aspektui atliepti nesiūlome.

Taip pat nesiūlome visais atvejais privalomai pagal įstatymą/poįstatyminį aktą reikalauti užtikrinti kitus du perėjimo prie žiedinės ekonomikos kriterijus (t.y. riboti atliekų susidarymą procesuose ir projektuoti siekiant žiediško) dėl tų pačių argumentų, kad tai nebūtų proporcingos priemonės.

Tačiau jei būtų svarstomas Memorandumo 3.6.4 punkte teikiamas siūlymas dėl „taksonominės renovacijos“ tipo įvedimo, tai „taksonominės renovacijos“ atveju reikėtų numatyti reikalavimus, kurie išvardinti Techninės analizės kriterijuose, t.y.:

- 1) ne mažiau kaip 70 procentų (pagal svorį) statybvietėje susidariusių nepavojingų statybos ir griovimo atliekų (išskyrus Sprendimu 2000/532/EB nustatyto Europos atliekų sąrašo 17 05 04 kategorijoje apibrėžtas natūraliai susidarantis medžiagas) paruošiama naudoti pakartotinai, perdirbti ir kitaip panaudoti, įskaitant užpildymo operacijas, kai atliekos naudojamos kaip kitų medžiagų pakaitalas, laikantis atliekų hierarchijos ir ES statybos ir griovimo atliekų tvarkymo protokolo (tačiau neįskaitant atliekų deginimo).
- 2) Veiklos vykdytojai privalo riboti atliekų susidarymą procesuose, susijusiuose su statyba ir griovimu, vadovaudamiesi ES statybos ir griovimo atliekų tvarkymo protokolu ir atsižvelgdami į geriausius prieinamus gamybos būdus bei griaudami selektyviai, kad būtų galima pašalinti ir saugiai tvarkyti pavojingąsias medžiagas, taip pat palengvinti pakartotinį naudojimą ir aukštos kokybės perdirbimą selektyviai šalinant medžiagas ir naudojant turimas statybos ir griovimo atliekų rūšiavimo sistemas.
- 3) Daugiabučio atnaujinimo (modernizavimo) projektavimas ir statybos metodai privalo padėti užtikrinti žiediško ir, remiantis ISO 20887 standartu arba kitais pastatų ardymo ar pritaikomumo vertinimo standartais, parodyti, kad daugiabučio atnaujinimas (modernizavimas) suprojektuotas taip, kad daugiabutis efektyviau naudotų išteklius, o

daugiabučio atnaujinimo (modernizavimo) sprendimai būtų pritaikomi, lankstūs ir išmontuojami, kad juos būtų galima pakartotinai panaudoti ir perdirbti.

3.6. Dėl taršos prevencijos ir kontrolės

Tam, kad ekonominė veikla „Esamų pastatų renovacija“ (Techninės analizės kriterijų I priedo 7.2 punktas) svariai prisidėtų prie klimato kaitos švelninimo tikslo ir būtų užtikrintas DNSH principo laikymasis dėl kitų Taksonomijos reglamente nustatytų aplinkos tikslų, turi būti užtikrinta taršos prevencija ir kontrolė. Vadovaujantis Techninės analizės kriterijais, ekonominė veikla laikytina nedarančia reikšmingos žalos taršos prevencijos ir kontrolės tikslo atžvilgiu, kai:

- 1) Statyboje naudojami statybos elementai ir medžiagos atitinka Techninės analizės kriterijų I priedo C priedėlyje nustatytus kriterijus;
- 2) Statyboje naudojami statybos elementai ir medžiagos, su kuriais pastate esantys žmonės gali liestis (taikoma dažams ir lakams, lubų plokštėms, grindų dangoms (įskaitant susijusius kljus ir sandariklius), vidaus izoliacijai ir vidaus paviršių apdorojimui, pvz., apsaugai nuo drėgmės ir pelėsio, skirtoms medžiagoms), išskiria mažiau kaip 0,06 mg formaldehido vienam bandymų kameros oro m³, atliekant bandymą Reglamento (EB) Nr. 1907/2006 XVII priede nurodytomis sąlygomis, ir mažiau kaip 0,001 mg kitų 1A ir 1B kategorijų kancerogeninių lakiųjų organinių junginių vienam bandymų kameros oro m³, atliekant bandymą pagal CEN/EN 16516 arba ISO 16000–3 standartą arba taikant kitas lygiavertes standartizuotas bandymo sąlygas ir nustatymo metodus;
- 3) Imamasi priemonių, kuriomis mažinamas atliekant statybos ar techninės priežiūros darbus keliamas triukšmas ir susidarantis dulkių bei išmetamųjų teršalų kiekis.

Techninės analizės kriterijų I priedo C priedėlyje išvardyti reglamentai yra tiesiogiai taikomi teisės aktai. Techninės analizės kriterijų I priedo C priedėlyje nurodyta direktyva 2011/65/ES, perkelta į Lietuvos Respublikos teisę. Todėl šiuose dokumentuose išvardyti medžiagų ribojimai, juose nurodyta apimtimi, privalomi gaminant ir tiekiant statybos produktus Lietuvos rinkai. Pažymėtina, kad Techninės analizės kriterijų I priedo C priedėlio a)-e) punktai taikomi tiesiogiai visoms medžiagoms, kurios tiekiamos ES rinkai. Pasisakant dėl f) punkte nurodytų medžiagų, Techninės analizės kriterijai nurodo aukštesnius kriterijus nei Reglamentas Nr. ((EB) Nr. 1907/2006 (REACH), tiesiogiai reglamentuojantis šių medžiagų naudojimą. Pažymime, kad Techninės analizės kriterijų I priedo C priedėlyje, išnašose Nr. 59 ir Nr. 60, yra nurodyta, kad „Komisija peržiūrės f punkte nurodytų cheminių medžiagų gamybos, tiekimo rinkai arba naudojimo draudimo išimtis, kai paskelbs horizontaliuosius principus dėl cheminių medžiagų naudojimo būtinosioms reikmėms“ bei kad „Komisija peržiūrės šioje pastraipoje nurodytų medžiagų gamybos, jų buvimo galutiniame produkte arba rezultate ir jų pateikimo rinkai draudimo išimtis, kai paskelbs horizontaliuosius principus dėl cheminių medžiagų naudojimo būtinosioms reikmėms“. Taigi, darytina išvada, kad šis neatitikimas yra ES teisės aktų lygmeniu, o ne ES ir Lietuvos teisės aktų lygmeniu. Šio Memorandumo objektas nėra neatitikimų analizė ES teisės aktų lygmeniu, todėl, mūsų vertinimu, racionalu ir pagrįsta palaukti minėtų Komisijos horizontaliųjų principų parengimo. Iki to laiko būtų pagrįsta reikalauti patvirtinimo rangos sutartyje, kaip numatyta 3.6.1 punkte.

Vadovaujantis Techninės analizės kriterijais, ekonominė veikla laikytina nedarančia reikšmingos žalos taršos prevencijos ir kontrolės tikslo atžvilgiu, kai <...> imamasi priemonių, kuriomis mažinamas atliekant statybos ar techninės priežiūros darbus keliamas triukšmas ir susidarantis dulkių bei išmetamųjų teršalų kiekis. Vadovaujantis Statybos įstatymo 4 straipsnio 1 dalimi, statinys turi atitikti Reglamente (ES) Nr. 305/2011 nustatytus esminius statinių

reikalavimus. Šiame Reglamente numatytas 3 esminis statinių reikalavimas Higiena, sveikata ir aplinka, pagal kurį statiniai turi būti projektuojami ir statomi taip, kad viso jų būvio ciklo metu, juos statant, naudojant ir griauinant nekiltų jokio pavojaus darbuotojų, gyventojų ar kaimynų higienai arba sveikatai ir saugai ir per visą jų būvio ciklą jie neturėtų pernelyg didelio poveikio aplinkos kokybei ar klimatui, ypač dėl toliau išvardytų priežasčių: a) toksiškų dujų išsiskyrimo; b) pavojingų medžiagų, lakiųjų organinių junginių (LOJ), šiltnamio efektą sukeliančių dujų arba pavojingų dalelių išsiskyrimo į orą statinių viduje ar lauke; ir kt.

3.6.1. Veiksmai, kuriuos gali atlikti finansų įstaigos pačios savarankiškai keisdamos/pildydamos savo vidinius dokumentus, nustatydamos savo vidinius procesus.

Siūlytume finansų įstaigoms, siekiant, kad daugiabučio atnaujinimo (modernizavimo) finansavimas atitiktų Taksonomijos reglamentą, numatyti reikalavimą savo vidinėse tvarkose, reglamentuojančiose daugiabučių atnaujinimo (modernizavimo) finansavimą, jog kredito gavėjas turi pateikti:

- Sutartį su rangovu, kurioje turi būti numatyta, kad statyboje naudojami sertifikuoti statybos elementai ir medžiagos atitiks Techninės analizės kriterijų I priedo C priedėlyje nustatytus kriterijus **ir**
- Tuo atveju, jeigu visas medžiagas, reikalingas statybos darbas, tiekia rangovas - rangovo patvirtinimą, kad statyboje panaudoti statybos elementai ir medžiagos atitinka Techninės analizės kriterijų I priedo C priedėlyje nustatytus kriterijus **ir**
- Tuo atveju, jeigu dalis medžiagų, reikalingų statybos darbams, įsigytos paties statytojo, statytojo patvirtinimą, kad statyboje panaudoti statybos elementai ir medžiagos atitinka I priedo C priedėlyje nustatytus kriterijus.
- Sutartį su rangovu, kurioje turi būti numatyta, kad:
  - a) atliekant pastato atnaujinimą (modernizavimą) bus naudojami sertifikuoti (paženklinti CE ženklu) statybos elementai ir medžiagos, su kuriais pastate esantys žmonės gali liestis;
  - b) išskirs mažiau kaip 0,06 mg formaldehido vienam bandymų kameros oro m³, atliekant bandymą Reglamento (EB) Nr. 1907/2006 XVII priede nurodytomis sąlygomis, ir mažiau kaip 0,001 mg 1A ir 1B kategorijų kancerogeninių lakiųjų organinių junginių vienam bandymų kameros oro m³, atliekant bandymą pagal CEN/EN 16516 arba ISO 16000–3:2011 standartą arba taikant kitas lygiavertes standartizuotas bandymo sąlygas ir nustatymo metodus.
- Rangovo pasirašytą deklaraciją (aktą), patvirtinančią, kad būtent tokios medžiagos ir elementai buvo naudojami/įrengti.
- Sutartį su rangovu, kurioje numatyta pareiga imtis priemonių, kuriomis mažinamas atliekant statybos ar techninės priežiūros darbus keliamas triukšmas ir susidarantis dulkių bei išmetamųjų teršalų kiekis bei įvardinti būdai, kaip tai bus daroma.

Pažymime, kad gavus aukščiau išvardintus patvirtinimus, mūsų nuomone, finansų įstaigoms nekyla pareiga tikrinti pačių sertifikatų.

3.6.2. Veiksmai, kuriuos gali atlikti atnaujinimo (modernizavimo) dalyviai (administratoriai, rangovai, subrangovai) keisdami / pildydami atnaujinimo

(modernizavimo) projektų įgyvendinimo dokumentus, nustatydami reikiamus procesus.

Siekiant atitikti Taksonomijos reglamento reikalavimus, sutartyje su rangovu turėtų būti įtvirtinti žemiau nurodyti reikalavimai rangovui:

- 1) pareiga užtikrinti, kad statyboje naudojami sertifikuoti statybos elementai ir medžiagos atitiks Techninės analizės kriterijų I priedo C priedėlyje nustatytus kriterijus; **ir**
- 2) pareiga užtikrinti, kad atliekant pastato atnaujinimą (modernizavimą) bus naudojami sertifikuoti statybos elementai ir medžiagos, su kuriais pastate esantys žmonės gali liestis (taikoma dažams ir lakams, lubų plokštėms, grindų dangoms (įskaitant susijusius klėjus ir sandariklius), vidaus izoliacijai ir vidaus paviršių apdorojimui, pvz., apsaugai nuo drėgmės ir pelėsio, skirtoms medžiagoms) išskirs mažiau kaip 0,06 mg formaldehido vienam bandymų kameros oro m³, atliekant bandymą Reglamento (EB) Nr. 1907/2006 XVII priede nurodytomis sąlygomis, ir mažiau kaip 0,001 mg 1A ir 1B kategorijų kancerogeninių lakiųjų organinių junginių vienam bandymų kameros oro m³, atliekant bandymą pagal CEN/EN 16516 arba ISO 16000–3:2011 standartą arba taikant kitas lygiavertes standartizuotas bandymo sąlygas ir nustatymo metodus; **ir**
- 3) pareiga imtis priemonių, kuriomis mažinamas atliekant statybos ar techninės priežiūros darbus keliamas triukšmas ir susidarantis dulkių bei išmetamųjų teršalų kiekis bei įvardinti būdai, kaip tai bus daroma.

Be to, tuo atveju, jeigu visas medžiagas, reikalingas statybos darbas, tiekia rangovas, sutartyje su rangovu turėtų būti numatyta rangovo pareiga pateikti deklaraciją, kad:

- statyboje panaudoti statybos elementai ir medžiagos atitinka Techninės analizės kriterijų I priedo C priedėlyje nustatytus kriterijus;
- statyboje panaudoti sertifikuoti statybos elementai ir medžiagos, su kuriais pastate esantys žmonės gali liestis (taikoma dažams ir lakams, lubų plokštėms, grindų dangoms (įskaitant susijusius klėjus ir sandariklius), vidaus izoliacijai ir vidaus paviršių apdorojimui, pvz., apsaugai nuo drėgmės ir pelėsio, skirtoms medžiagoms), išskiria mažiau kaip 0,06 mg formaldehido vienam bandymų kameros oro m³, atliekant bandymą Reglamento (EB) Nr. 1907/2006 XVII priede nurodytomis sąlygomis, ir mažiau kaip 0,001 mg kitų 1A ir 1B kategorijų kancerogeninių lakiųjų organinių junginių vienam bandymų kameros oro m³, atliekant bandymą pagal CEN/EN 16516 arba ISO 16000–3 standartą arba taikant kitas lygiavertes standartizuotas bandymo sąlygas ir nustatymo metodus.

Be to, tuo atveju, jeigu dalis medžiagų, reikalingų statybos darbams, įsigytos paties statytojo, tokiu atveju pats statytojas (t.y. kredito gavėjas, pvz., daugiabučio bendrija) turi parengti ir pasirašyti aukščiau nurodytą deklaraciją bei pateikti ją finansų įstaigai, finansuojančiais daugiabučio atnaujinimą (modernizavimą).

Be to, siekiant atitikti Taksonomijos reglamento reikalavimus, sutartyje su rangovu turėtų būti numatyta rangovo pareiga imtis priemonių, kuriomis mažinamas atliekant statybos ar techninės priežiūros darbus keliamas triukšmas ir susidarantis dulkių bei išmetamųjų teršalų kiekis bei įvardinti būdai, kaip tai bus daroma.

3.6.3. Pasiūlymai dėl teisės aktų keitimo

Analizavome galimybę teisės aktuose numatyti reikalavimą, kad visais atvejais, kai vykdomas daugiabučių atnaujinimas (modernizavimas), būtų privaloma naudoti tik medžiagas,

atitinkančias Techninės analizės kriterijų I priedo C priedėlyje. Darome išvadą, jog tokie teisės aktų pakeitimai nebūtų galimi ir realiai įgyvendinami. Kaip paaiškinta Memorandumo 3.2.3 punkte, Lietuvos teisės aktuose pastato atnaujinimo (modernizavimo) sąvoka apima įvairaus pobūdžio darbus, nebūtinai tik tuos, kai darbų kaina viršija 25 procentus pastato vertės. Tad privalomas reikalavimas visais atvejais kelti papildomus reikalavimus naudojamoms medžiagoms itin ap sunkintų galimybę vykdyti net nedidelius pastato atnaujinimus.

Todėl teisės aktų pakeitimų būtent šiam aspektui atliepti nesiūlome.

3.6.4. Pasiūlymai dėl teisės aktų keitimo – „taksonominės renovacijos“ sąvokos įvedimas.

Kaip alternatyva pavieniams teisės aktų papildymams, nurodytiems aukščiau šiame Memorandume, siūlome svarstyti galimybę papildyti Taisyklės, numatant papildomą daugiabučių modernizavimo (atnaujinimo) tipą – „Daugiabučių modernizavimas (atnaujinimas), atitinkantis Taksonomijos reglamento kriterijus“. Tokio modernizavimo (atnaujinimo) atveju, siūlytina numatyti, kad atliekant daugiabučių modernizavimo (atnaujinimo) statybos darbus turi būti laikomasi šiame Memorandume išdėstytų svaraus prisidėjimo DNSH reikalavimų, pateiktų santraukoje Memorandumo pradžioje.

Pažymime, kad nesiūlome reikalauti, jog kiekvieno daugiabučio atnaujinimo (modernizavimo) atveju būtų laikomasi reikalavimų, užtikrinančių atitiktį Taksonomijai (nes galimai ne visi projektai finansuojami iš skolintų lėšų ir jų atitikimas Taksonomijai nėra būtinas/aktualus). Todėl, įvedus specifinę kategoriją „Daugiabučių modernizavimas (atnaujinimas), atitinkantis Taksonomijos reglamento kriterijus“, ją galėtų rinktis tik tie daugiabučių namų savininkai, kuriems aktuali atitiktis Taksonomijai (o finansų įstaigos galėtų būti užtikrintos, kad vykdant Daugiabučių modernizavimą (atnaujinimą), atitinkantį Taksonomijos reglamento kriterijus, joms nereikia imtis papildomų veiksmų ir didinti administracinės naštos renovacijos proceso dalyviams).

4. IŠVADOS

Iš aukščiau išdėstytos analizės darytina išvada, jog šiuo metu Lietuvoje galiojantis teisinis reguliavimas neužtikrina, jog kiekvienas daugiabučio atnaujinimo (modernizavimo) projektas atitiktų Taksonomijos kriterijus. Prie konkrečių aplinkos tikslų, išvardintų aukščiau, yra nurodytos konkrečios priemonės, kurios turėtų būti įdiegtos, siekiant atitikties Taksonomijai. Be to, esminės priemonės, susijusios su veiksmais valstybės mastu, išdėstytos Memorandumo santraukoje (Memorandumo 1 dalis).

5. IŠLYGOS IR APRIBOJIMAI

Šis Memorandumas yra skirtas Jūsų naudojimui. Jūs galite atskleisti šį Memorandumą ar jo dalis tretiesiems asmenims savo nuožiūra, bet Advokatų kontora Sorainen ir partneriai (toliau – **Kontora**) neprisiima atsakomybės prieš jokių kitus asmenis.

Šis Memorandumas yra dalis susirašinėjimo tarp kliento ir advokatų, todėl jam ir jo turiniui taikomos atitinkamos privilegijos (apsauga) – jis negali būti paimamas atitinkamų valstybės institucijų ar kitaip naudojamas prieš klientą.

Memorandumas parengtas pagal jo rengimo metu galiojančius Lietuvos Respublikos bei Europos Sąjungos teisės aktus bei paskelbtą Lietuvos teismų praktiką. Memorandumas yra pagrįstas dabartiniu teisės aiškinimu bei mūsų profesionaliu šiame Memorandume analizuojamų klausimų teisiniu vertinimu. Teisinis reguliavimas, analizuojamas šiame

Memorandume, yra naujas, nėra susiformavusios jame analizuojamų klausimų taikymo ir aiškinimo praktikos. Todėl šiame Memorandume pateikta nuomonė nebūtinai gali sutapti su valstybės institucijų, teismų ar kitų subjektų vertinimu. Nei Kontora, nei jos partneriai, advokatai, advokatų padėjėjai, teisininkai ar darbuotojai negali būti laikomi atsakingais už šiame Memorandume pateiktų išvadų atitikimą oficialiai teismų ar kitų valstybės institucijų nuomonei.

Asta Augutytė - Rapkevičienė
Partnerė, advokatė

Vitalija Impolevičienė
Ekspertė, advokatė

Julija Kirkilienė
Vyresnioji teisininkė, advokatė

Julius Raškauskas
Vyresnysis teisininkas

Šis dokumentas siunčiamas e-paštu, todėl nėra pasirašytas.

Priedai:

1. Reikalavimai patikimo su klimatu susijusios rizikos ir pažeidžiamumo vertinimo ataskaitai.
2. Reikalavimai susiję su cheminių medžiagų naudojimu.

Priedas Nr. 1. **Reikalavimai patikimo su klimatu susijusios rizikos ir pažeidžiamumo vertinimo ataskaitai**⁶

1. Ataskaitoje turi būti pažymėta, jog buvo įvertintos šios su klimatu susijusios rizikos (t.y. ar šios rizikos gali neigiamai paveikti banko finansuojamą projektą (toliau – „veikla“), ar ne, kokia atitinkamų rizikų pasireiškimo tikimybė ir poveikis):

	Susijusi su temperatūra	Susijusi su vėju	Susijusi su vandeniu	Susijusi su kietąja mase
Nuolatinė	Kintanti temperatūra (oro, gėlo vandens, jūros vandens)	Vyraujančio vėjo pokyčiai	Kritulių pobūdžio ir rūšių (lietaus, krušos, sniego/ledo) pokyčiai	Pakrančių erozija
	Šiluminis stresas		Krituliai arba hidrologinis kintamumas	Dirvožemio degradacija
	Temperatūros nepastovumas		Vandenyne rūgštėjimas	Dirvožemio erozija
	Daugiamėčio išalo sluoksnio tirpimas		Sūraus vandens intruzija	Soliflukcija
			Jūros lygio kilimas	
			Vandens stygius	
Ūmi	Karščio banga	Ciklonas, uraganas, taifūnas	Sausra	Lavina
	Šalčio banga/šalna	Audra (įskaitant pūgas, dulkių ir smėlio audras)	Gausūs krituliai (lietus, kruša, sniegas/ledas)	Nuošliauža
	Gamtos gaisras	Tornadas	Potvynis (pakrančių, upių, lietaus, gruntinio vandens)	Smegduobė
			Prieledyninio ežero prasiveržimas	

2. Ataskaitoje turi būti:
- įvertinta, kuri su klimatu susijusi fizinė rizika (iš lentelėje aukščiau išvardytų rūšių) yra reikšminga ir gali daryti neigiamą poveikį veiklos rezultatams jos numatytosios trukmės laikotarpiu (t.y. gali sutrukdyti vykdyti veiklą⁷, kaip numatyta verslo plane/investicijų plane);
  - jeigu nustatyta, kad vienos ar kelių rūšių su klimatu susijusi fizinė rizika (iš lentelėje aukščiau išvardytų rūšių) yra aktuali, įvertinta, kiek ta rizika yra reikšminga;
  - jeigu yra nustatyta, kad tam tikra rizika ar rizikos ((iš lentelėje aukščiau išvardytų rūšių) gali daryti neigiamą poveikį veiklai ir ta rizika yra reikšminga – **numatyti pritaikymo sprendimai**, galintys padėti sumažinti nustatytą su klimatu susijusią fizinę riziką;
  - turi būti numatyta, jog „c“ nurodyti pritaikymo sprendimai bus įgyvendinti per laikotarpį, **trunkantį iki penkerių metų**.

⁶ Reikalavimai pateikti pagal Techninės analizės kriterijų I priedo A priedėlį. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:02021R2139-20240101#app_A

⁷ Renovacijos atveju tai apima ne tik patį renovacijos etapą, bet ir tolesnį renovuoto pastato eksploatavimą nustatytą laikotarpį.

- e) „c“ nurodyti prisitaikymo sprendimai gali būti fiziniai ir nefiziniai sprendimai, kurie padeda sumažinti nustatytą svarbiausią su klimatu susijusią fizinę riziką, kuri yra reikšminga tai veiklai. Atitinkamai turi būti parengiamas **prisitaikymo sprendimų įgyvendinimui skirtas prisitaikymo planas**. (Pavyzdys: jei yra reali ir reikšminga potvynio rizika, numatytas dambų įrengimas, siekiant apsaugoti pastatą nuo potvynio.)
3. Ataskaitoje turi būti nurodyta, kad su klimatu susijusios rizikos ir pažeidžiamumo **vertinimas atliktas atsižvelgiant į veiklos mastą ir numatomai veiklos trukmę**, t. y.:
- a) veiklos, kurios tikėtina trukmė yra trumpesnė nei 10 metų, vertinimas atliekamas taikant mažiausio tinkamo mastelio klimato prognozes;
  - b) veiklos, kurios tikėtina trukmė yra 10 metų ir ilgiau, vertinimas atliekamas naudojant didelės skiriamosios gebos ir pažangiausias klimato prognozes pagal įvairius būsimus scenarijus (ateities scenarijai apima Tarpyvyriausybės klimato kaitos komisijos tipinius koncentracijų scenarijus RCP2.6, RCP4.5, RCP6.0 ir RCP8.5.), atitinkančius numatomą veiklos trukmę, įskaitant bent 10–30 metų trukmės klimato prognozių scenarijus didelių investicijų atvejais.
4. Ataskaitoje naudojamos klimato prognozės ir poveikio vertinimas turi būti pagrįsti geriausia praktika ir turimomis gairėmis ir juose atsižvelgiama į šiuolaikinius pažeidžiamumo ir rizikos analizės mokslinius tyrimus ir susijusias metodikas, remiantis naujausiomis Tarpyvyriausybės klimato kaitos komisijos ataskaitomis (Klimato kaitos vertinimo ataskaitos: Tarpyvyriausybės klimato kaitos komisijos (IPCC), kuri yra Jungtinių Tautų įstaiga, atsakinga už su klimato kaita susijusio mokslo vertinimą, periodiškai skelbiama informacija apie poveikį, prisitaikymą ir pažeidžiamumą, <https://www.ipcc.ch/reports/>), moksliniais recenzuotais leidiniais ir atvirųjų šaltinių (Pvz., Europos Komisijos valdomos „Copernicus“ paslaugos) ar mokėjimo modeliais.
5. **Prisitaikymo plane turi būti patvirtinimas**, jog numatyti prisitaikymo sprendimai nedaro neigiamo poveikio prisitaikymo prie klimato kaitos pastangoms ar kitų žmonių, gamtos, kultūros paveldo, turto ir kitos ekonominės veiklos atsparumo su klimatu susijusiai fizinei rizikai lygiui, dera su vietos, sektorių, regionų ar nacionalinėmis prisitaikymo prie klimato kaitos strategijomis ir planais ir jų atveju numatoma galimybė diegti gamtos procesais pagrįstus sprendimus⁸ arba yra kuo didesniu mastu naudojama mėlynoji ar žalioji infrastruktūra⁹.

---

⁸ Gamtos procesais pagrįsti sprendimai apibrėžiami kaip gamtos įkvėpti ir remiami sprendimai, kurie yra ekonomiškai efektyvūs, tuo pat metu teikia aplinkosauginę, socialinę ir ekonominę naudą ir padeda stiprinti atsparumą. Tokie sprendimai lemia, kad miestuose, kraštovaizdžiuose ir jūrų peizažuose atsiranda daugiau ir įvairesnių gamtinių ir natūralių elementų ir procesų, įgyvendinant prie vietos sąlygų pritaikytas, išteklius tausiai naudojančias ir sistemines intervencijas priemones. Todėl gamtos procesais pagrįsti sprendimai yra naudingi biologinei įvairovei ir jais remiamas įvairių ekosisteminių paslaugų teikimas (https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/research-area/environment/nature-based-solutions_en/). (2021 m. birželio 4 d. redakcija: <https://ec.europa.eu/research/environment/index.cfm?pg=nbs>).

⁹ Pagal Komisijos komunikatą Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Žalioji infrastruktūra. Europos gamtinio kapitalo puoselėjimas“ (COM/2013/0249 final).

Priedas Nr. 2. Reikalavimai susiję su cheminių medžiagų naudojimu

Vykdamas veiklą nėra naudojamos:

- a. medžiagos, nesvarbu, ar tai būtų atskiros medžiagos, ar medžiagos, esančios mišinių arba gaminių sudėtyje, išvardytos Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2019/1021¹⁰ I arba II priede, išskyrus atvejus, kai medžiagos yra kaip netyčia susidaręs teršalų kiekis;
- b. gyvsidabris ir gyvsidabrio junginiai, jų mišiniai ir produktai, kurių sudėtyje yra gyvsidabrio, kaip apibrėžta Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2017/852¹¹ 2 straipsnyje;
- c. medžiagos, nesvarbu, ar tai būtų atskiros medžiagos, ar medžiagos, esančios mišinių arba gaminių sudėtyje, išvardytos Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) 1005/2009¹² I arba II priede;
- d. medžiagos, nesvarbu, ar tai būtų atskiros medžiagos, ar medžiagos, esančios mišinių arba gaminių sudėtyje, išvardytos Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/65/ES¹³ II priede, išskyrus atvejus, kai yra visapusiškai laikomasi tos direktyvos 4 straipsnio 1 dalies;
- e. medžiagos, nesvarbu, ar tai būtų atskiros medžiagos, ar medžiagos, esančios mišinių arba gaminių sudėtyje, išvardytos Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) 1907/2006¹⁴ XVII priede, išskyrus atvejus, kai yra visapusiškai laikomasi tame priede nurodytų sąlygų;
- f. medžiagos, nesvarbu, ar tai būtų atskiros medžiagos, ar mišinių arba gaminių sudėtyje esančios medžiagos, kurių koncentracija, išreikšta masės dalimi, viršija 0,1 %, kurios atitinka Reglamento (EB) Nr. 1907/2006 57 straipsnyje nustatytus kriterijus ir kurios buvo nustatytos pagal to reglamento 59 straipsnio 1 dalį, bent aštuoniolikos mėnesių laikotarpiu, išskyrus atvejus, kai veiklos vykdytojai įvertina ir dokumentais patvirtina, kad rinkoje nėra kitų tinkamų cheminių medžiagų ar technologijų alternatyvų ir kad jos naudojamos kontroliuojamomis sąlygomis¹⁵.

Be to, dėl šios veiklos vykdymo nepradedama gaminti kitų medžiagų, nesvarbu, ar tai būtų atskiros medžiagos, ar mišinių arba gaminių sudėtyje esančios medžiagos, kurių koncentracija, išreikšta masės dalimi, viršija 0,1 % ir kurios atitinka Reglamente (EB) Nr. 1272/2008 nustatytus priskyrimo vienai iš Reglamento (EB) Nr. 1907/2006 57 straipsnyje nurodytų pavojingumo klasių arba pavojingumo kategorijų kriterijus, tokių medžiagų neatsiranda galutiniame produkte arba rezultate ir jų nepateikiama rinkai, išskyrus atvejus, kai veiklos vykdytojai įvertina ir dokumentais patvirtina, kad rinkoje nėra kitų tinkamų cheminių medžiagų ar technologijų alternatyvų ir kad jos naudojamos kontroliuojamomis sąlygomis¹⁶.

---

¹⁰ 2019 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2019/1021 dėl patvariųjų organinių teršalų (OL L 169, 2019 6 25, p. 45).

¹¹ 2017 m. gegužės 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2017/852 dėl gyvsidabrio, kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 1102/2008 (OL L 137, 2017 5 24, p. 1).

¹² 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1005/2009 dėl ozono sluoksnį ardančių medžiagų (OL L 286, 2009 10 31, p. 1).

¹³ 2011 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/65/ES dėl tam tikrų pavojingų medžiagų naudojimo elektros ir elektroninėje įrangoje apribojimo, (OL L 174, 2011 7 1, p. 88).

¹⁴ 2006 m. gruodžio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1907/2006 dėl cheminių medžiagų registracijos, įvertinimo, autorizacijos ir apribojimų (REACH), įsteigiantis Europos cheminių medžiagų agentūrą, iš dalies keičiantis Direktyvą 1999/45/EB bei panaikinantį Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 793/93, Komisijos reglamentą (EB) Nr. 1488/94, Tarybos direktyvą 76/769/EEB ir Komisijos direktyvas 91/155/EEB, 93/67/EEB, 93/105/EB bei 2000/21/EB. (OL L 396, 2006 12 30, p. 1).

¹⁵ Komisija peržiūrės f punkte nurodytų cheminių medžiagų gamybos, tiekimo rinkai arba naudojimo draudimo išimtis, kai paskelbs horizontaliuosius principus dėl cheminių medžiagų naudojimo būtinosioms reikmėms.

¹⁶ Komisija peržiūrės šioje pastraipoje nurodytų medžiagų gamybos, jų buvimo galutiniame produkte arba rezultate ir jų pateikimo rinkai draudimo išimtis, kai paskelbs horizontaliuosius principus dėl cheminių medžiagų naudojimo būtinosioms reikmėms.